

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ: ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: 'ΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟ 1946-1969'

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: ΝΤΟΥΝΤΟΥΜΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΣΙΩΤΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2000

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ: ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: 'ΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟ 1946-1969'

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: ΝΤΟΥΝΤΟΥΜΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΣΙΩΤΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2000

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ρίζες του συνεταιριστικού πνεύματος προέρχονται από τα τέλη του προηγούμενου αιώνα (κυρίως στην Ευρώπη), στην Ελλάδα όμως μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο (1945) άρχισε αμυδρά και φοβισμένα να εμφανίζονται οι αρχές που διέπουν τους συνεταιρισμούς (συνεταιριστικό κίνημα).

Σ' αυτή την μελέτη θα προσπαθήσουμε να μιλήσουμε για τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς της Ελλάδος της περιόδου 1946-1969. Η εργασία μας θα χωριστεί σε τρία μέρη.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας μας που θα έχει τίτλο «Η οργάνωση και η δράση των μεταπολεμικών καταναλωτικών συνεταιρισμών» θα μιλήσουμε για την οργάνωση και τη δράση που ανέπτυξαν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί μετά το 1946.

Αυτό το μέρος θα το διασπάσουμε σε τρία κεφάλαια. Στο 1^ο (πρώτο) κεφάλαιο που θα ονομάζεται «Οι κλειστοί ομοιοεπαγγελματικοί καταναλωτικοί συνεταιρισμοί» και θα εξηγήσουμε την λειτουργία τους μετά τον πόλεμο.

Στο 2^ο (δεύτερο) κεφάλαιο που θα ονομάζεται «Η οργάνωση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών» και θα αναφερθούμε στην πρώτη μορφή οργάνωσης των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών μετά το 1946.

Στο 3^ο (τρίτο) κεφάλαιο που θα ονομάζεται «Οι προμηθευτικές εργασίες των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών» και θα αναφερθούμε στις εργασίες που ανέπτυξαν μετά την ίδρυσή τους.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας που θα έχει τίτλο «Οι οικονομικοί πόροι των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών και η εφαρμογή τους» θα μιλήσουμε για την οικονομική φύση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών.

Αυτό το μέρος θα το διασπάσουμε στο 4^ο (τέταρτο) και 5^ο (πέμπτο) κεφάλαιο.

Στο 4^ο (τέταρτο) κεφάλαιο που θα ονομάζεται «Η χρηματοδότηση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών» και θα αναφέρουμε τους κύριους οικονομικούς πόρους που στήριζαν τους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς.

Στο 5^ο (πέμπτο) κεφάλαιο που θα ονομάζεται «Οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί και η πώληση με πίστωση - μετρητοίς» και θα αναφερθούμε στους τρόπους που πίστωναν ή όχι τους πελάτες τους :

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της εργασίας μας που θα ονομάζεται «Οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί στην Ευρώπη» θα μιλήσουμε για την ανάπτυξη-δράση τους στις Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό το μέρος θα περιλαμβάνει το 6^ο (έκτο) κεφάλαιο.

Στο 6^ο (έκτο) κεφάλαιο που θα ονομάζεται «Οι ξένοι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί» θα αναφέρουμε τους τρόπους ανάπτυξης των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών στην Ευρώπη.

Η μη καλή εφαρμογή οικονομικών πόρων σε σωστές βάσεις στους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς της περιόδου 1946-1969 έθεσε εμπόδια στην ανάπτυξη των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών και είχε σαν συνέπεια τη μη ικανοποιητική ανάπτυξή τους στην αγροτική οικονομία και της οικονομίας γενικότερα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΩΝ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο:

ΟΙ ΚΛΕΙΣΤΟΙ ΟΜΟΙΟΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

1.1. ΓΕΝΙΚΑ

Η κατάσταση που βρέθηκαν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα ύστερα από τον τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο ήταν περίπου η ακόλουθη: Υπήρχαν μερικοί πυρήνες εμπνευσμένων συνεταιριστών που ένιωθαν πολύ καλά πως η ανάπτυξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών θα είχε πολύ ευεργετική επίδραση στην προσπάθεια για την καλύτερη αξιοποίηση του περιορισμένου εισοδήματος των εργαζομένων, γύρω απ' αυτούς υπήρχαν πολλοί μικροί συνεταιρισμοί που είχαν δημιουργηθεί στο διάστημα της εχθρικής κατοχής και ο καθένας του είχε μέλη του όσους εργάζονταν στην ίδια υπηρεσία ή επιχείρηση. (Σαμούτ, 1950). Σημειώθηκε δηλαδή ζωηρή συνεταιριστική καταναλωτική κίνηση κυρίως μέσα στις επαγγελματικά οργανωμένες τάξεις των υπαλλήλων και των εργατών. Την πρωτοβουλία για την ίδρυση των συνεταιρισμών αυτών είχαν οι σύλλογοι των υπαλλήλων και εργατών που πολύ σωστά, παράλληλα με την επαγγελματική τους οργάνωση για την υπεράσπιση των επαγγελματικών συμφερόντων, επιδίωξαν και την οργάνωση των μελών τους σε καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, για να διαθέτουν σκοπιμότερα και επωφελέστερα το περιορισμένο εισόδημα τους και να ικανοποιούν μ' αυτό όσο μπορούσαν περισσότερες ανάγκες της καθημερινής ζωής. (Βασιλακόπουλος, 1951).

Πιθανό μόνο έτσι να ήταν δυνατό να προκόψουν οι συνεταιρισμοί στα πρώτα τους βήματα. Έπειτα να κινηθούν ανάμεσα σε ανθρώπους γνωστούς, συγκεντρωμένους, με γνωστές αποδοχές, εργαζόμενους στον ίδιο εργοδότη, απ' τον οποίο θα ήταν δυνατό να εξασφαλιστούν και μερικές ιδιαίτερες διευκολύνσεις. Ο επαγγελματικός συνεταιρισμός π.χ. μπορούσε να εξασφαλίζει από τον εργοδότη πίστωση (είτε υπέρ των μελών είτε υπέρ του συνεταιρισμού), εισπράξεις των δόσεων από τη μισθοδοσία, στέγαση του γραφείου και του πρατηρίου του, δωρεάν απασχόληση υπαλλήλων του εργοδότη των μελών του

για τη διεξαγωγή των εργασιών του, άλλες διευκολύνσεις ανάλογα με τον εργοδότη, ακόμα νόμιμη χρησιμοποίηση της ιδιότητας των υπαλλήλων ομαδικά με κάποια ευνοϊκή εξυπηρέτηση του συνόλου από επιχειρήσεις και άτομα που είχαν συναλλαγές με τον εργοδότη. (Κλήμης - 1960, σ. σελ. 17).

1.2. ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΛΕΙΣΤΩΝ ΟΜΟΙΟΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Όπως ήδη αναφέραμε το χαρακτηριστικό γνώρισμα των καταναλωτικών συνεταιρισμών που είχαν ιδρυθεί στην χώρα μας ήταν ότι είχαν συσταθεί σε συντεχνιακή βάση, κατά κλάδο εργασίας. Για το λόγο αυτό ονομάστηκαν «κλειστοί» ή ομοιοεπαγγελματοϋπάλληλικοί συνεταιρισμοί.

Οι ομοιοεπαγγελματοϋπάλληλικοί συνεταιρισμοί, λόγω ακριβώς της συνεχούς βάσης, δεν είναι ανοιχτοί προς το ευρύ καταναλωτικό κοινό και λειτουργούν ξεκομμένοι από το σύνολο των καταναλωτών. Μ' αυτόν τον τρόπο καταστρατηγούν την βασική συνεταιριστική αρχή της ελεύθερης εγγραφής στο συνεταιρισμό καθενός που επιθυμεί τη συμμετοχή του σε αυτόν.

Οι κλειστοί αυτοί συνεταιρισμοί, για τον πιο πάνω λόγο, δεν έχουν συνήθως τη δυνατότητα να έχουν μεγάλο αριθμό μελών (ο αριθμός των συνεταίρων σε καθένα από αυτούς είναι μικρός κυμαίνεται από 200-1000 μέλη κατά συνεταιρισμό. Ελάχιστοι συνεταιρισμοί έχουν πάνω από 1000 μέλη. Επομένως ο κλάδος των εργασιών τους είναι περιορισμένος), με αποτέλεσμα να έχουν αδυναμία δημιουργίας αξιόλογων ιδίων κεφαλαίων. (Κοσμόπουλος, 1991, σελ. 29).

Υπήρχε έλλειψη κεφαλαίου γιατί τα μικρά αποθέματα που είχαν σχηματιστεί κατά την διάρκεια της κατοχής τα είχε εκμηδενίσει ο πληθωρισμός. Εκτός από την έλλειψη κεφαλαίων, ο καταναλωτικός συνεταιρισμός έπασχε τότε από μία κακή κληρονομιά της εποχής της κατοχής. Σ' εκείνη την περίοδο εξαιτίας του εξαφανισμού σχεδόν όλων των τροφίμων και των άλλων ειδών πρώτης ανάγκης, σε κάθε υπηρεσία ή εργοστάσιο οι υπάλληλοι ή εργάτες είχαν ιδρύσει συνεταιρισμούς. Οι συνεταιρισμοί αυτοί κύριο σκοπό τους είχαν να εξασφαλίζουν από το τότε Υπουργείο Επισιτισμού διατακτικές για τρόφιμα ή άλλα είδη πρώτης ανάγκης και να τα μοιράζουν στα μέλη τους. Σπανιότατες

ήταν οι καθαρές εμπορικές εργασίες αγορών από την παραγωγή ή έστω και από το εμπόριο. (Σαμούτ, 1950).

Ένα άλλο μειονέκτημα είναι ότι οι οργανωμένοι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί κατά υπηρεσία ή επιχείρηση, εγκαθιστούν τα πρατήριά τους μέσα ή γύρω στον τύπο της εργασίας των μελών τους και επομένως μακριά από τις κατοικίες τους. Δηλαδή δυσκολεύει τους συνεταιίρους να αγοράζουν τα είδη που χρειάζονται από το συνεταιριστικό πρατήριο, γιατί οι ίδιοι δεν ευκαιρούν συνήθως να το κάνουν και οι νοικοκυρές δεν μπορούν πάλι να τρέχουν τόσο μακριά για μικροπράγματα καθημερινής ανάγκης. Για το λόγο αυτό σχετική κίνηση παρατηρείται κυρίως στα πρατήρια που πουλούν υφάσματα και χρήσιμα οικιακά είδη, γιατί σ' αυτά και ευκολίες πληρωμής γίνονται και η αγορά δεν είναι καθημερινή. Οι μικρότεροι συνεταιρισμοί δεν έχουν πρατήρια αλλά προμηθεύονται κατά διαστήματα ορισμένα είδη και τα μοιράζουν αμέσως στα μέλη τους, συνήθως με πίστωση.

Για όλους τους πιο πάνω λόγους, όσα καταστήματα δημιουργήθηκαν από αυτούς τους συνεταιρισμούς υπολειπομένησαν και τελικά ελάχιστα μπόρεσαν να επιβιώσουν.

Έτσι η συντριπτική πλειοψηφία των κλειστών συνεταιρισμών παραμένει αδρανής, ενώ μία μερίδα τους για να δικαιολογεί την ύπαρξή τους κατέφυγε στην πρακτική των «διατακτικών» και στην ουσία είναι πίστωση στα μέλη τους από κάποιο πολυκατάστημα (έναντι κάποιας έκπτωσης) με αντίστοιχο άνοιγμα λογαριασμού μεταξύ συνεταιρισμού και επιχείρησης. Έτσι ένας θεσμός αυτοπροστασίας και -μάλιστα ανταγωνιστικής- των καταναλωτών κατέληγε, στην ουσία, να μετατρέπεται σε οργάνωση πελατείας συγκεκριμένων ιδιωτικών επιχειρήσεων (Κοσμόπουλος, 1991, σελ. 124).

1.3. Η ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε.)

Από τους ομοιοεπαγγελματοϋπαλληλικούς συνεταιρισμούς που ανέπτυξαν αξιόλογη συνεταιριστική κίνηση ήταν η ένωση καταναλωτικών

συνεταιρισμών Δημοσίων Υπαλλήλων και ο Καταναλωτικός Συνεταιρισμός Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος (ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε.).

α) Καταναλωτικός Συνεταιρισμός Δημοσίων Υπαλλήλων

Την εποχή της κατοχής αναπτύχθηκε αξιόλογη συνεταιριστική κίνηση ανάμεσα στους κύκλους των δημοσίων υπαλλήλων, όχι μόνο στην πρωτεύουσα αλλά και στις επαρχίες. Σκοποί των δημοσιοϋπαλληλικών συνεταιρισμών ήταν να εξασφαλίσουν στα μέλη τους απαραίτητα για τη συντήρησή τους είδη με όρους υποφερτούς για την εποχή και τις περιστάσεις. Η συνεταιριστική αυτή κίνηση των δημοσίων υπαλλήλων συνεχίστηκε σταθερά και με σύστημα και ύστερα από την απελευθέρωση. Οι δημόσιοι υπάλληλοι βρήκαν στους συνεταιρισμούς τους, παρά τη νεαρότητά τους, ένα σημαντικό στήριγμα και ένα αποτελεσματικό μέσο για μια συστηματική και λογική χρησιμοποίηση του περιορισμένου εισοδήματός τους.

Οι δημοσιοϋπαλληλικοί συνεταιρισμοί είναι οργανωμένοι στην Ένωση καταναλωτικών συνεταιρισμών δημοσίων υπαλλήλων, που έδρα της έχει την Αθήνα και μέλη της δημοσιοϋπαλληλικούς συνεταιρισμούς από όλη τη χώρα. (Βασιλακόπουλος, 1949).

Η ένωση είχε ως μέλη της 104 συνεταιρισμούς σε όλη τη χώρα, δια την αρτιότερη λειτουργία της είχε συγκροτήσει από μέλη του διοικητικού της συμβουλίου τρεις ειδικές επιτροπές. Η πρώτη διευθύνει το Εμπορικό Γραφείο, η δεύτερη το Οργανωτικό Γραφείο και η Τρίτη είναι η Συντακτική Επιτροπή του «Συνεταιριστικού Βήματος», δηλαδή του δημοσιογραφικού οργάνου που διατηρεί η Ένωση (Βασιλακόπουλος, 1949).

Το εμπορικό γραφείο προπαρασκευάζει τις προμηθευτικές εργασίες, το Οργανωτικό ασχολείτο με την ενίσχυση γενικά των δημοσιοϋπαλληλικών συνεταιρισμών και η Συντακτική Επιτροπή φρόντιζε για την τακτική έκδοση του «Συνεταιριστικού Βήματος», για την εκλογή της ύλης κ.λ.π. (Κοσμόπουλος 1991, σελ. 110).

Πιστωτικά εξυπηρετήθηκαν οι δημοσιοϋπαλληλικοί συνεταιρισμοί απο το κεφάλαιο των 40 δισεκατομμυρίων που είχε διαθέσει η τράπεζα της Ελλάδος για τη χορήγηση δανείων στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς. Η χορήγηση των

πιστώσεων γίνονταν, καθώς είναι γνωστό, από ειδική επιτροπή. Στην επιτροπή αυτή αντιπροσωπεύεται και η Ένωση των δημοσιοϋπαλληλικών συνεταιρισμών. Οι πιστώσεις χορηγούνται στους δημοσιοϋπαλληλικούς συνεταιρισμούς με την εγγύηση του κράτους από την Τράπεζα της Ελλάδος, που έχει και τη διαχείριση της. Η Ένωση ενίσχυε ποικιλότητα και ουσιαστικά τους συνεταιρισμούς στις προσπάθειες τους για να πιστοδοτηθούν και να χρησιμοποιήσουν όσο το δυνατό καλύτερα τις πιστώσεις που παίρνουν.

Μεγάλη δραστηριότητα ανέπτυξε η Ένωση στον κλάδο των προμηθευτικών εργασιών τους. Για το σκοπό αυτό είχε στη διάθεσή της κατά το 1948 πιστώσεις 4 περίπου δισεκατομμυρίων δραχμών.

Ύστερα από συνδικαλιστικές προσπάθειες των δημοσίων υπαλλήλων αποφασίστηκε να τους χορηγεί το κράτος ορισμένα τρόφιμα, η Ένωση, ύστερα από σχετικές διαπραγματεύσεις με την αρμόδια υπηρεσία, πέτυχε να ανατεθούν οι σχετικές διανομές στους συνεταιρισμούς. Παράλληλα η Ένωση απέφυγε να προμηθεύεται είδη τροφίμων που έπαιρναν οι υπάλληλοι από το κράτος και στράφηκε προς άλλα είδη, που ήταν αναγκαία για τα μέλη της. (Κοσμόπουλος 1991, σελ. 111). Όσον αφορά τα ίδια κεφάλαια, τα αποθεματικά και τα ακαθάριστα και καθαρά κέρδη της Ένωσης, κατά την διάρκεια της χρήσης στον υπολογισμό της Διοίκησης αναφέρονται τα πιο κάτω μεγέθη:

Συνεταιριστικά κεφάλαια περίπου 8.000.000 δρχ.

Αποθεματικά 487.000.000 δρχ.

Ακαθάριστα κέρδη 648.000.000 δρχ. (Βασιλακόπουλος, 1949).

Έτσι έκανε προμήθεια ανδρικών υφασμάτων από την εγχώρια και άνοιξε για το σκοπό αυτό ειδικό πρατήριο. Η διάθεση γίνεται με κάθε δυνατή πιστωτική διευκόλυνση των συνεταιριών, μέσα βέβαια στα όρια των οικονομικών δυνατοτήτων και των σχετικών υποχρεώσεων που έχει η Ένωση. Ελπίζεται ότι θα γίνει δυνατό να επεκταθούν οι εργασίες του πρατηρίου και σε άλλα είδη ρουχισμού εκτός από τα ανδρικά υφάσματα.

Είναι εξαιρετικά ευχάριστο και απόλυτα ενθαρρυντικό για ολόκληρη τη συνεταιριστική κίνηση η αξιόλογη και ικανοποιητική δράση που ανέπτυξαν οι δημοσιοϋπαλληλικοί συνεταιρισμοί και η εμπιστοσύνη που δείχνουν οι δημόσιοι υπάλληλοι στο συνεργατισμό. Η ανάπτυξη συνεταιριστικού πνεύματος ανάμεσα

τους και η πρακτική χρησιμοποίηση του συνεταιρισμού δε βοηθά μόνο τους ίδιους να βελτιώσουν αποτελεσματικά τη θέση τους, αλλά βοηθά ακόμη σημαντικά και το συνεργατισμό να στερεωθεί στον τόπο μας και να ενισχύσει τη δύναμη και το κύρος του. (Βασιλακόπουλος, 1949).

B) Καταναλωτικός Συνεταιρισμός Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος (ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε.)

Ο ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε. έχει ιστορία 25 ετών. Ιδρύθηκε το 1935 και πρόσφερε, τόσο προπολεμικά, όσο και στην κατοχή και μεταπολεμικά, σημαντικές υπηρεσίες στα μέλη του, τους 4.000 υπαλλήλους της ΑΤΕ στην Αθήνα και στις επαρχίες. Μεταπολεμικά ο Συνεταιρισμός αυτός ακολούθησε το δρόμο που ακολουθούσαν οι άλλοι. Δηλαδή προσπαθούσε να εξασφαλίζει από τον εργοδότη και το κράτος πιστώσεις, είδη και εξυπηρετήσεις, για την έμμεση αύξηση του εισοδήματος των μελών. (Κλήμη - 1960, σελ. 79-80).

Στον ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε. όμως, παράλληλα προς τις επιδιώξεις αυτές και τη σχετική δράση του, υπήρχε και κάποια συνεταιριστική παράδοση, μόρφωση και ανησυχία. Ο ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε. είναι σχεδόν ο μόνος που πρόσεξε και θέλησε να εφαρμόσει τις σωστές κατευθύνσεις που με μια αξιόλογη και αξιέπαινη προσπάθειά του, το Υπουργείο Συντονισμού επιδίωξε να χαράξει στην καταναλωτική συνεταιριστική μας κίνηση με κύριο μέσο εφαρμογής την κατάλληλη άσκηση της πίστωσης. Κατόρθωσε πραγματικά ο ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε. με κόπο βέβαια, ώσπου να πεισθούν κάπως τα μέλη του: α) Να υπερνικήσει τη στενή αντίληψη του κλειστού ομοιοεπαγγελματικού Συνεταιρισμού και να κατανοηθεί ότι θα πραγματοποιήσει καλύτερα την εξυπηρέτηση των συνεταίρων του με την παράλληλη εξυπηρέτηση ενός μεγαλύτερου αριθμού προσώπων που θα γίνονταν άμεσα ή έμμεσα μέλη του β) Να δημιουργήσει οικονομική οντότητα, ώστε όχι μόνο να μην υποχωρήσει η δράση του με την επιστροφή των δανείων που είχε συνάψει με την έγκριση της Νομισματικής Επιτροπής, αλλά και να είναι σε θέση να εφαρμόσει πρόγραμμα και για πλατύτερη συνεταιριστική κίνηση (Κλήμης, 1960, σελ. 81).

Από τα άρθρα του Καταστατικού που τροποποιήθηκαν πρέπει ιδιαίτερα να σημειώσουμε το 2ο και το 3ο που καθορίζουν το σκοπό του συνεταιρισμού και ποιοί μπορούν να γίνουν μέλη του. (Κλήμη, 1953, σελ. 12).

Σύμφωνα με το άρθρο 2 (δύο) του καταστατικού ο Συνεταιρισμός έχει ως σκοπό:

- 1) Να προμηθεύεται προς διάθεση πάσης φύσεως καταναλωτικά αγαθά ή πρώτες ύλες για παραγωγή αγαθών όπως τρόφιμα, είδη ιματισμού, υποδήσεως κ.τ.λ.
- 2) Να αποκτά βιομηχανικά - Βιοτεχνικά γεωργικά ακίνητα, εγκαταστάσεις, πρατήρια, μηχανήματα και μέσα πάσης φύσεως για παραγωγή συντήρηση καταναλωτικών αγαθών.
- 3) Να συνάπτει συμβάσεις με προμηθευτές πάσης φύσεως για την παροχή στα μέλη του, με μειωμένες τιμές, καταναλωτικών αγαθών.
- 4) Να παρέχει στα μέλη του πιστώσεις με την προμήθεια από τα πρατήρια του συνεταιρισμού καταναλωτικών αγαθών μεγάλης αξίας ή μεγάλης διάρκειας χρήσης.
- 5) Να συνάπτει για την κίνηση των εργασιών του δάνεια επί προσωπική ή εμπράγματα ασφάλεια και να δέχεται καταθέσεις πάσης φύσεως.
- 6) Να ιδρύει και να διαχειρίζεται πλυντήρια - εστιατόρια - παραθεριστικές και λοιπές εγκαταστάσεις, εξυπηρετώντας ιδιωτικές ανάγκες.
- 7) Να συνεργάζεται και να κοινοπρακτεί με συνεταιριστικές οργανώσεις καταναλωτών, παραγωγών για την σύσταση κοινών πρατηρίων, βιομηχανικών, βιοτεχνικών και λοιπών εγκαταστάσεων και γενικώς για την εξυπηρέτηση των σκοπών του, και να προ-χωρεί, με απόφαση της γενικής συνελεύσεως σε Ένωση ή Κοινοπραξία Καταναλωτικών Συνεταιρισμών ή Σύνδεσμο Συνεταιρισμό.
- 8) Να υποβοηθά τη συνεταιριστική και γενική μόρφωση του καταναλωτικού κοινού.
- 9) Να διενεργεί κάθε άλλη συναφή εργασία εξυπηρετώντας βιοτικές ανάγκες.
- 10) Να ιδρύει μετά από κοινή απόφαση Δ.Σ. και Ε.Σ. υποκαταστήματα σε όλη την Ελλάδα (Κλήμης, 1953).

Σύμφωνα με το άρθρο 3 (τρία) του καταστατικού οι συνεταίροι που πρόκειται να γίνουν:

- 1) Όλοι οι εργαζόμενοι στην Α.Τ.Ε.
- 2) Όλοι οι συνταξιοδοτούμενοι από το Ταμείο Συντάξεων Προσωπικού Α.Τ.Ε.

- 3) Οι υπηρετούντες στις οργανώσεις του προσωπικού της Α.Τ.Ε.
- 4) Οι υπηρετούντες σε προσδιορισμένες δι' αποφάσεως της γενικής συνέλευσης αναγνωρισμένης τράπεζας, δημόσιας υπηρεσίας και συγγενείς με την Α.Τ.Ε. οργανισμούς και οργανώσεις.
- 5) Τα νομικά πρόσωπα της πάσης φύσεως οργανώσεως του προσωπικού της Α.Τ.Ε. (Κλήμη, 1953, σελ. 12).

Από τις υπόλοιπες τροποποιήσεις που έγιναν στο καταστατικό πρέπει ιδιαίτερα να σημειωθούν οι ακόλουθες: όσον αφορά τα κεφάλαιά του ορίστηκε ότι η συνεταιρική μερίδα που ήταν 100 δρχ. θα είναι 2000 δρχ. καταβλητές τμηματικά με 20 δρχ. μηνιαίες δόσεις. Έτσι ο ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε. με τα 4.000 περίπου μέλη του, έχει 8.000.000 δρχ. περίπου κεφάλαια από μερίδες και 2.000.000 αποθεματικά κεφάλαια, δηλαδή ένα αξιόλογο κεφάλαιο 10.000.000 δρχ. που αν χρησιμοποιείται για τις εμπορικές του εργασίες μπορεί να προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες (Κλήμη, 1980, σελ. 81-82).

Όσον αφορά τα μέλη ορίστηκε ότι μπορούν να εγγράφονται μέλη (εκτός από τους εργαζομένους στην Α.Τ.Ε. και τους συνταξιούχους της) α) άλλοι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί για την εξυπηρέτηση των μελών τους και β) σαν άτομα, πρόσωπα που ανήκουν σε ορισμένες κατηγορίες που ορίζει η γενική συνέλευση. Με τον τρόπο αυτό γίνεται δυνατό να εγγράφονται στο ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε. ως μέλη πρόσωπα που ανήκουν σε κατηγορίες συγγενικές, έχουν κατανόηση συνεταιριστική και δυνατότητα να πληρώσουν μεγάλη μερίδα, καθώς και δυνατότητα να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους με την πιστωτική τους επιφάνεια και την εγγύηση του εργοδότη, και που η είσοδος του δεν θα υπήρχε φόβος να επιδράσει απότομα στη διοίκηση, την εποπτεία και την καλή διεξαγωγή των υποθέσεων του Συνεταιρισμού (Κλήμης 1960, σελ. 82).

Αυτές είναι μερικές από τις βασικές τροποποιήσεις που έγιναν στο καταστατικό. Αλλά η διοίκηση του Συνεταιρισμού δεν περιορίστηκε ως εδώ. Καταπιάστηκε αμέσως να οργανώσει κατάλληλο πρατήριο. Αυτό άρχισε να εργάζεται από τις 22 Δεκεμβρίου του 1952 στην οδό Σίνα, γίνεται δε μελέτη πως να βελτιωθεί ακόμα περισσότερο η λειτουργία του και να εργάζεται με τέλεια εμπορική οργάνωση. Αναλυτικότερα για την αναδιοργάνωση των καταναλωτικών συνεταιρισμών θα μιλήσουμε σε ειδικότερο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

2.1. ΓΕΝΙΚΑ

Ο θεσμός που συνηθίσαμε ν' αποκαλούμε στην ελληνική Συνεταιρισμό, πάνω από πολιτικές διαμάχες, έχει υιοθετηθεί, χάρη στην οικονομική, κοινωνική και ηθική του αξία από σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού κάθε πολιτισμένης χώρας σαν όργανο για συλλογική παραγωγική δράση και σαν μέσο για ανώτερη ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου (Ν.Ι.Π. 1952).

Οι καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί που όλοι τους, εκτός από λίγες εξαιρέσεις, οφείλουν τη δημιουργία τους στις ανώμαλες συνθήκες της κατοχής και της μεταπολεμικής περιόδου, με προορισμό να βοηθήσουν το λαό να σωθεί από την εξαθλίωση και το λιμό, είναι οργανωμένοι κατά επαγγέλματα ή, προκειμένου για οργανισμούς ή επιχειρήσεις με πολυάριθμο προσωπικό, κατά εργοδότες. Οι έκτακτες συνθήκες της εποχής εκείνης που επέβαλαν την ανάγκη στενής επαφής και κοινότητας επαγγελματικών συμφερόντων μεταξύ των καταναλωτικών συνεταιρισμών κατά επαγγέλματα ή μεγάλους εργοδοτικούς οργανισμούς ή κατά κλάδους δημοσίων υπαλλήλων κ.τ.λ.

Εξαιτίας των συμπτωτικών και παροδικών αυτών λόγων, που διαμόρφωσαν την ομοιοεπαγγελματική συγκρότηση του καταναλωτικού συνεταιρισμού, για τη συμμετοχή ενός προσώπου σ' ένα καταναλωτικό συνεταιρισμό δε φτάνει η απλή ιδιότητα του καταναλωτή, αλλά χρειάζεται και η ταυτότητα της επαγγελματικής απασχόλησης του προς την απασχόληση των προσώπων που συγκροτούν το συνεταιρισμό. (Θ. Τζωρτζάκης, 1952).

Η συγκρότηση των καταναλωτικών συνεταιρισμών συνέχιζε να διατηρείται όχι γιατί αναγνωρίζεται η σκοπιμότητα της, αλλά γιατί δε στάθηκε ακόμη δυνατό να εφαρμοστεί μια πρακτική λύση για την ανασυγκρότησή τους με μόνο κριτήριο την ιδιότητα του καταναλωτή, ή έστω για την παράλληλη συγκρότηση νέων βιώσιμων καταναλωτικών συνεταιρισμών με κριτήριο για τη σύνθεσή τους μόνο την καταναλωτική ιδιότητα. Πάντα όμως, πρέπει να ομολογηθεί, οι περισσότεροι και ανάμεσά τους πολλοί από τους ισχυρότερου,

αντιμετώπιζαν και αντιμετωπίζουν και τώρα το πρόβλημα: Πως χωρίς να χάσει ο καθένας απ' αυτούς τις ειδικές ευκολίες και ενισχύσεις, που με τη μεσολάβηση τους έχουν τα μέλη τους από τον κοινό εργοδότη, θα μπορούσαν να συνεργάζονται αποτελεσματικά μεταξύ τους, με βάση την απλή ιδιότητα του καταναλωτή και την αυτοβοήθεια.

Μια πρώτη προσπάθεια για αυτό έγινε σχετικά νωρίς με την ίδρυση, το 1942, της Επιτροπής συνεργαζομένων καταναλωτικών συνεταιρισμών, με σκοπό το συντονισμό των επιδιώξεών τους, την προστασία των κοινών συμφερόντων τους και την αλληλοβοήθεια για την καλύτερη οργάνωση τους (Θ. Τζωρτζάκη, 1952).

2.2. Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Παράλληλα με την ανάπτυξη των συνεταιρισμών είχαμε και την ίδρυση ενώσεων καταναλωτικών συνεταιρισμών κατά περιφέρειες, αλλά και κατά κατηγορίες επαγγελματικές (δημοσίων υπαλλήλων, βιοτεχνών κ.τ.λ.) για να συστηματοποιηθεί η συνεργασία των καταναλωτικών συνεταιρισμών κατά κατηγορίες και περιφέρειες και να επεκταθεί, εκτός από τον οργανωτικό και στον οικονομικό τομέα.

Η ίδρυση της Ομοσπονδίας Καταναλωτικών Συνεταιρισμών Ελλάδος ακολούθησε γρήγορα με μέλη ενώσεις καταναλωτικών συνεταιρισμών και απλούς Συνεταιρισμούς με σκοπούς ιδεολογικούς, αλλά και οικονομικούς κυρίως την από κοινού αγορά για τα μέλη της καταναλωτικών αγαθών. Ανεξάρτητοι έμειναν οι δημοσιοϋπαλληλικοί καταναλωτικοί συνεταιρισμοί και η ένωσή τους, καθώς και οι Συνεταιρισμοί τραπεζικών υπαλλήλων.

Η ομοσπονδία για να εξουδετερώσει τα μειονεκτήματα που δημιουργεί η κατάτμηση των καταναλωτών σε πολλούς συνεταιρισμούς, δεν περιορίστηκε μόνο να ενοποιήσει, όσο ήταν δυνατό, τις προμήθειες των συνεταιρισμών, αλλά προσπάθησε να ενοποιήσει και την πώληση, ιδρύοντας κοινό πρατήριο, όπου οι συνεταιρισμένοι καταναλωτές που ήταν μέλη των οργανώσεων της μπορούσαν ν' αγοράζουν ότι χρειάζονταν.

Με την διατήρηση από την Ομοσπονδία κοινού πρατηρίου για όλους τους συνεταιρισμούς της θα διαμορφωνόταν για την πλατιά περιοχή της Αθήνας και του Πειραιά, μία κεντρική καταναλωτική οργάνωση, που θα είχε την ευχέρεια να εξυπηρετεί ισότιμα κάθε καταναλωτή που θα ανήκε σε συνεταιρισμό που ήταν μέλος της. Εξάλλου οι ισχυροί καταναλωτικοί συνεταιρισμοί του προσωπικού των μεγάλων οργανισμών θα μπορούσαν να γίνουν μέλη της Ομοσπονδίας, και θα είχαν έτσι την ευχέρεια να συνεργαστούν με τους ασθενέστερους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς και να ενισχύσουν το κοινό έργο.

Ακόμη με την ομοσπονδιακή οργάνωση των αγορών και των πωλήσεων που θα μπορούσαν οι μικροί και χωρίς αρκετή φερεγγυότητα καταναλωτικών συνεταιρισμών να ωφεληθούν και αυτοί από την πιστωτική ενίσχυση, που μεταπολεμικά παρέχει το κράτος στους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς με όρους ευνοϊκούς και ιδίως με χαμηλό επιτόκιο. Αυτές ως πιστώσεις του κράτους (40 δις) δεν θα μπορούσαν να τις διανεμηθούν (οι μικροί Συνεταιρισμοί) αφού θα έλλειπαν απ' αυτούς οι απαραίτητες εγγυήσεις. Με την μεσολάβηση αυτή της Ομοσπονδίας το εμπόδιο αυτό για τους μικρούς συνεταιρισμούς μπορούσε να παρακαμφθεί, γιατί η κεντρική αυτή οργάνωση ήταν σε θέση να δανειστή δίνοντας τις απαραίτητες εγγυήσεις. (Θ. Τζωρτζάκης, 1952).

Οι μικροί συνεταιρισμοί που δεν είχαν πρατήρια δεν πραγματοποίησαν τίποτα το αξιόλογο παρά προσφέροντας πελατείες στο εμπόριο και εξασφαλίζοντας δήθεν σοβαρές εκπτώσεις. Σταθεροποιούσαν τη θέση του εμπορίου και μεταβάλλονταν σε εισπράκτορες του, δηλαδή εργάζονταν χωρίς να έχουν δυνατότητες και ελπίδα να δράσουν συνεταιριστικά και με οικονομική απόδοση. Η οικονομική τους ωφέλεια ήταν σχεδόν η πίστωση, αφού η έκπτωση ήταν στο μεγαλύτερο μέρος φαινομενική. Το εμπόριο ή όριζε αυξημένες τιμές και επάνω σ' αυτές έκανε την έκπτωση ή πετύχαινε μικρότερες τιμές όποιος τρίτος πλήρωνε μετρητά ή παζάρευε.

Ο μόνος σωστός δρόμος ήταν η συνεργασία με μεγαλύτερους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς που διέθεταν πρατήρια, η συνεργασία μεταξύ πολλών μικρών συνεταιρισμών και ίδρυση κοινών πρατηρίων. Τα διοικητικά συμβούλια και τα μέλη του μικρού Καταναλωτικού Συνεταιρισμού έπρεπε να καταλάβουν ότι ο συνεταιρισμός τους, δεν μπορούσε να στηρίζεται στην

προμήθεια που του δίνει ο έμπορος, και πάνω στις συναλλαγές των μελών του, για να καλύπτει τα διοικητικά του έξοδα αλλά σκοπός του Συνεταιρισμού είναι η εξυπηρέτηση των συνεταίρων και όχι η εξασφάλιση πόρων από αντισυνεταιριστικές πηγές για να φυτοζωεί ένας υπηρεσιακός ή διοικητικός συνεταιριστικός μηχανισμός, αδύνατος και πάντα εξαρτημένος (Α. Κλήμης, 1960).

Η προσπάθεια όμως αυτή της Ομοσπονδίας δεν καρποφόρησε και ανάμεσα στα αίτια που οδήγησαν στην μη εφαρμογή τους ήταν και εμποροτεχνικές καθώς και οργανωτικές ατέλειες.

Έτσι μπορεί να πει κανείς ότι τα πράγματα έμειναν στις θέσεις τους όπως και πριν. Είχαμε πολλούς μικρούς Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς οργανωμένους κατά επαγγέλματα και εργοδότες. Η απόδοση που είχαν ήταν πενιχρή αναφορικά με τις υπηρεσίες που παρείχαν στα μέλη τους αλλά και γενικότερα αναφορικά με την επίδρασή τους στην αγορά.

2.3. ΟΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

Οι προτεινόμενες λύσεις ήταν δύο. Η μία λύση θα ήταν να επαναληφθεί η προσπάθεια της Ομοσπονδίας Καταναλωτικών Συνεταιρισμών. Να λειτουργήσουν δηλαδή ένα ή περισσότερα πρατήρια κοινά για όλους τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς που είναι μέλη τους. Βέβαια για να γίνει αυτό θα έπρεπε να έχουμε αναδιοργανώσεις της Ομοσπονδίας, για ν' αναζωογονηθούν όσοι συνεταιρισμοί αδρανούν, ν' ακολουθηθεί ένα μελετημένο σύστημα αγορών και πωλήσεων, να χρησιμοποιούνταν ειδικευμένο προσωπικό, να διατίθονταν επαρκείς πιστώσεις και γενικότερα προμήθεια των οδών από τις πηγές παραγωγής, πώληση μετρητοίς (περιορισμένες εξαιρέσεις για είδη μεγάλης αξίας), χαμηλές τιμές καθώς και χαμηλό μέρισμα στις μερίδες και διανομή των περισσευμάτων.

Η άλλη προτεινόμενη λύση θα μπορούσε να είναι η Γενική Συνομοσπονδία των εργασιών. Αυτή η Συνομοσπονδία θα μπορούσε να συστήσει η ίδια ένα μεγάλο καταναλωτικό συνεταιρισμό, κοινό για την Αθήνα-Πειραιά - Προάστια τους. Η εγγραφή σ' αυτόν θα ήταν ελεύθερη σε κάθε

καταναλωτή, ανεξάρτητα από την οποιαδήποτε επαγγελματική του επίδοση. Η Εργατική Συνομοσπονδία τους, από την επιρροή και το κύρος που διέθετε, είχε και την οργανωτική ικανότητα και πείρα για ένα τόσο δύσκολο έργο.

Με την ίδρυση και την επιτυχία ενός τέτοιου ισχυρού συνεταιρισμού ήταν πολύ πιθανό να συγχωνευόταν γρήγορα μαζί του οι περισσότεροι από τους πολύ μικρούς Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς τους χωριστούς κατά επαγγέλματα, που ήταν τόσο πολύ περιορισμένη η αποδοτικότητά τους. Έτσι αυτόματα μπορούσε να πραγματοποιηθεί η ανασύνθεση της συνεταιριστικής οργάνωσης των καταναλωτών στην Αθήνα - Πειραιά χωρίς καμιά εξωτερική επέμβαση και συγχρόνως τα κεφάλαια που είχε διαθέσει το κράτος για την ενίσχυση της να εξυπηρετούσαν το μεγάλο όγκο των καταναλωτών (ενώ εξυπηρετούσαν μερικές τάξεις απ' αυτούς, τις σχετικές οικονομικώς ισχυρότερες) (Θ. Τζωρτζάκης, 1952).

Παρ' ότι ήταν επιτακτική ανάγκη να ακολουθηθεί μια από τις παραπάνω λύσεις καμιά στην πραγματικότητα δεν πραγματοποιήθηκε. Ίσως τα μέλη των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών φοβήθηκαν ότι με την συνεχόμενη κακή οργάνωση θα εξακολουθούσε ο Καταναλωτικός Συνεταιρισμός να τους προσφέρει μικρές υπηρεσίες. Οι υπηρεσίες αυτές δεν ήταν συνεταιριστικές αλλά συνδικαλιστικές. Έτσι (όπως αναφέρθηκε και παραπάνω) έμειναν οι μικροί Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί με τα λίγα ή μικρά πρατήρια - χωρίς την προμήθεια και Γραφείο Αγορών από κοινού - και οι υπηρεσίες ήταν ανύπαρκτες σχεδόν μηδαμινές (Κλήμης, 1960).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΟΙ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ - ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

3.1. ΓΕΝΙΚΑ

Μία από τις πιο σημαντικές και αξιοπρόσεχτες επιδόσεις των γεωργικών συνεταιρισμών οργανώσεων, που παίρνει ξεχωριστή θέση μέσα στην καθολική μεταπολεμική ανάπτυξη των έργων τους, είναι και ο συστηματικός εφοδιασμός των συνεταιριστικών αγροτών με τα διάφορα αγαθά που είναι χρήσιμα για τη συντήρησή τους.

Το έργο αυτό το έχουν αναλάβει κυρίως οι ενώσεις των γεωργικών συνεταιρισμών. Οι περισσότερες απ' αυτές - σχεδόν στο σύνολο - διατηρούν η κάθε μια τους ένα τουλάχιστον πρατήριο στην έδρα της καθώς και σε άλλα επίκαιρα αγροτικά κέντρα, εφοδιασμένο σχεδόν με όλα τα απαραίτητα είδη για ένα αγροτικό κυρίως νοικοκυριό (Τζωρτζάκης, 1949).

Οι προμηθευτικές εργασίες προπολεμικά είχαν αναπτυχθεί με σχετικά γρήγορο ρυθμό. Από τα πρώτα τους βήματα οι γεωργικοί συνεταιρισμοί έταζαν σκοπό τους ν' αναλάβουν και την ικανοποίηση των αναγκών των μελών τους σε είδη γεωργικά και εν μέρει σε οικιακά είδη. Πίστευαν πως με την διεξαγωγή του κλάδου αυτού πρόσφεραν μεγάλη υπηρεσία στον αγρότη, γιατί η επιβάρυνση των τιμών των ειδών αυτών ήταν πάντοτε μεγάλη, όπως μεγάλη ήταν και η εξάρτηση του αγρότη από το τοπικό εμπόριο, που ήταν τότε ο μοναδικός χρηματοδότης του και μαζί και ο προνομιούχος αγοραστής της παραγωγής του. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι το 1933, που οι συνεταιρισμοί προμηθεύτηκαν είδη αξίας 166 εκ. δρχ., έφτασαν το 1936 να προμηθευτούν είδη αξίας πάνω από 200 εκ. δρχ. Το μισό από το ποσό αυτό προμηθεύτηκαν οι συνεταιρισμοί απευθείας και το άλλο μισό (53,52%) με τη μεσολάβηση των ενώσεών τους.

Στην κατοχή με τις δυσκολίες και τους κινδύνους των μεταφορών, τον πληθωρισμό και με την έλλειψη κάθε σταθερότητας, ήταν φυσικό να χαλαρωθεί η δραστηριότητα των συνεταιρισμών στο πεδίο αυτό. Παρ' όλα όμως αυτά

πολλοί συνεταιρισμοί κατόρθωσαν να προμηθευτούν σημαντικές ειδών ιδίως διατροφής, ανταλλάσσοντας αυτά με δικά τους γεωργικά προϊόντα. Έτσι κάλυψαν κατά ένα ποσοστό τις ανάγκες τους και βοήθησαν στην επιβίωση των μελών τους.

Μεταπολεμικά οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί άρχισαν να επιβιώνουν με πιο έντονο ρυθμό την ικανοποίηση στις τεράστιες ανάγκες των οικιακών και γεωργικών ειδών που είχαν δημιουργηθεί στον αγροτικό κόσμο. Τη συστηματική παρέμβασή τους επέβαλε περισσότερο και ο λόγος ότι τα τακτικό εμπόριο είχε σημαντικά διαταραχθεί και ένα μέρος του είχε περιέλθει σε ανεύθυνους παράγοντες, που από την εποχή της κατοχής είχαν συνηθίσει να κερδίζουν πολλά και εύκολα.

Η προπολεμική διεξαγωγή του προμηθευτικού κλάδου από τους συνεταιρισμούς καθώς και η χρησιμοποίησή τους μεταπολεμικά για τη διαχείριση των γεωργικών εφοδίων βοήθησε στην ανάπτυξη του καταναλωτικού κλάδου από μέρος των συνεταιριστών. Ακόμη όμως βοήθησε περισσότερο και το ότι το σύνολο των προμηθειών γίνεται όχι από τους συνεταιρισμούς απευθείας, αλλά με τη μεσολάβηση των ενώσεων και κεντρικών οργανισμών (Δ.Τ.Ε. και ΚΥΔΕΠ) που θα μιλήσουμε γι' αυτούς εκτενέστερα παρακάτω. (Πάνου, 1951).

3.2. Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΚΥΔΕΠ - ΣΠΕ

Οι γνώσεις που αναλαμβάνουν τις προμηθευτικές εργασίες των γεωργικών καταναλωτικών συνεταιρισμών είναι κατά πρώτο λόγο η κοινοπραξία των ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών Διαχείρισεως Εγχωρίων Προϊόντων δηλαδή η ΚΥΔΕΠ καθώς και κατά δεύτερο η Συνεταιριστική Προμηθευτική Ένωση, ή η γνωστή Σ.Π.Ε.

Η ΚΥΔΕΠ συγκεντρώνει τις παραγγελίες των Ενώσεων για την προμήθεια των ειδών που χρειάζονται τα μέλη τους και τα προμηθεύεται σε μεγάλες ποσότητες κυρίως για λογαριασμό τους. Οι μεγάλες ποσότητες που αγοράζει επιτρέπουν στην ΚΥΔΕΠ να προμηθεύεται τα εμπορεύματα κατευθείαν από την παραγωγή στο εσωτερικό, καθώς και να εισάγει πολλά απ'

αυτά από τις κεντρικές αγορές του εξωτερικού. Μ' αυτό τον τρόπο εξασφαλίζει ευνοϊκούς όρους αγοράς, προπάντων χαμηλότερες τιμές, που τελικά αποβαίνουν σε όφελος των συνεταιρισμένων αγροτών, αφού η ΚΥΔΕΠ, σαν οργανισμός που αποκλειστικό σκοπό έχει να εξυπηρετήσει τα μέλη του, ούτε θέλει ούτε μπορεί να κερδοσκοπήσει. (Τζωρτζάκης, 1949).

Η κεντρική προμηθευτική οργάνωση των γεωργικών συνεταιρισμών (Σ.Π.Ε.) ιδρύθηκε στο τέλος του 1949. Είχε την μορφή ανώνυμης εταιρείας και μέτοχοι της μπορούσαν να γίνουν συνεταιριστικές οργανώσεις και ορισμένοι κοινωφελείς οργανισμοί.

Ιδρυτές της είναι η Κ.Υ.Δ.Ε.Π. και δύο ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών (Ξάνθης και Κυδωνίας). Η Κ.Υ.Δ.Ε.Π. είχε καλύψει προσωρινά τα 996 εκατομμύρια από τα 1000 εκατομμύρια (ποσοστό 99,60%) που ήταν τα κεφάλαια της εταιρείας. Ήταν όμως υποχρεωμένοι να μεταβιβάσει μετοχές σε όποιους οργανισμούς ήθελαν να γίνουν μέτοχοι, από εκείνους βέβαια που είχαν από το καταστατικό τέτοιο δικαίωμα. Σκοπός της εταιρείας ήταν ο εφοδιασμός των συνεταιρισμένων αγροτών με χρήσιμα σ' αυτούς είδη καθώς επίσης και η παροχή χρήσιμων υπηρεσιών στην οικονομία τους. Στη νέα αυτή συνεταιριστική οργάνωση μεταβίβασε η Κ.Υ.Δ.Ε.Π. τις συνεταιριστικές προμηθευτικές εργασίες που έως την ίδρυση του νέου ειδικού συνεταιριστικού οργανισμού είχε διαχειριστεί με μεγάλη επιτυχία η ίδια.

Η Σ.Π.Ε. άρχισε ουσιαστικά τις εργασίες της το 1951. Προηγουμένως η εταιρεία περιορίστηκε στη συγκέντρωση των απαραίτητων για το έργο της στοιχείων και τη μελέτη των σχετικών με την αρμοδιότητά της θεμάτων.

Η οργάνωση αντιμετώπισε το 1951 δυσκολίες. Η οικονομική καχεξία του αγροτικού κόσμου, που είχε αρχίσει να γίνεται τότε εντονότερη και που του είχε ελαττώσει την αγοραστική του δύναμη, έφερε τον περιορισμό των εργασιών των συνεταιριστικών πρατηρίων. Αντίστοιχα περιορίστηκε και χαλαρώθηκε και η συνεργασία των ενώσεων με την Κ.Υ.Δ.Ε.Π. που η Σ.Π.Ε. δεν μπόρεσε να διαθέσει σε ικανοποιητικό βαθμό και με ικανοποιητικές τιμές τα είδη ιματισμού, οικοστολής κ.τ.λ. που είτε προέρχονταν από τα αποθέματα της ΚΥΔΕΠ που τα αγόρασε συνολικά η ΣΠΕ είτε προέρχονταν από δικές της προμήθειες.

Παρ'όλα αυτά η εταιρεία έκανε κάθε προσπάθεια για την καλύτερη οργάνωση και διεξαγωγή των εργασιών της, προπάντων σε ότι αφορά την εξυπηρέτηση των ενώσεων.

Με τη βοήθεια της Α.Τ.Ε. (που έδωσε πίστωση 7 δισεκατομμύρια δρχ. για προμηθευτικές εργασίες) και με την εγγύηση της Κ.Υ.Δ.Ε.Π. πλήρωσε την αξία των εμπορευμάτων της Κ.Υ.Δ.Ε.Π. που μεταβιβάστηκαν στην Σ.Π.Ε. ενώ συγχρόνως άρχισε να εκτελεί και παραγγελίες των ενώσεων για τον εφοδιασμό τους με είδη που είτε τα είχε η ίδια στις αποθήκες της είτε τα προμηθεύονταν από το ελεύθερο εμπόριο.

Με ειδική πίστωση από 3.000.000.000 δρχ. που της άνοιξε η Αγροτική Τράπεζα η Σ.Π.Ε. αγόρασε (με μεσολάβηση ενώσεων γεωργικών συνεταιρισμών) τα ακόλουθα ποσά κτηνοτροφών από τις παραγωγικές περιφέρειες της χώρας για τις ανάγκες των μελών της: 1. Αραβόσιτος οκάδες 819.797 αξία δρχ. 1.470.062.271, 2. Βρώμη οκάδες 278.914 αξίας δρχ. 542.745.195 (Π. Βασιλακόπουλος, 1951).

Με τον προορισμό των εξόδων της λειτουργίας της, το συστηματικότερο πρόγραμμα διεξαγωγής των εργασιών της κ.τ.λ. κατόρθωσε να σταθεροποιηθεί να βελτιώσει την οργάνωση της και να αναπτύξει της εργασίες της.

Κυριότερα είδη που διαχειρίστηκε η Σ.Π.Ε. ήταν θεριστικός σπάγκος, ανταλλακτικά εκκοκιστηρίων για το μπαμπάκι, είδη συσκευασίας, σπόρος κ.α. όλα τα είδη αυτά διατέθηκαν εγκαίρως και εξυπηρέτησαν τις Ενώσεις συνεταιρισμών και τα μέλη τους. Τα αδιάθετα εμπορεύματα αφορούσαν κυρίως είδη ιματισμού που προέρχονταν από παλαιότερες προμήθειες και που η ρευστοποίησή τους ακολουθούσε με αργό ρυθμό.

Ο συνολικός κύκλος των εργασιών της έφτασε το 1952 σε 15.650 εκ. δρχ. απέναντι σε 11.885 εκ. δρχ. το προηγούμενο έτος (το 1951) ρυθμός αύξησης 31,6%. (Π. Βασιλακόπουλος, 1951).

Η Σ.Π.Ε. είχε την ικανότητα και διάθεση να επεκτείνει την δράση της και σε άλλα αναγκαία και χρήσιμα είδη για τους αγρότες, όμως τα περιορισμένα οικονομικά της δεν επέτρεπαν για μεγάλα ανοίγματα. Με συναγωνιστική ικανότητα κατορθώνει να διαθέτει στις οργανώσεις τα αγαθά με τα οποία απασχολείται σε τιμές χαμηλότερες, ποιότητα ελεγμένη και καλύτερη και

επιπλέον συντελούσε στην πίεση και διατήρηση των τιμών σε κανονικά επίπεδα. Επίσης η δράση της είχε ωφέλεια όχι μόνο στους πελάτες της και γενικότερα στον αγροτικό κόσμο.

Παρ' ότι είχε διάφορες δοκιμασίες στην αρχή άρχισε σταθερά να ανεβαίνει η δράση της ως Κεντρική Προμηθευτική Οργάνωση και έμελλε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο έργο της καλύτερης αξιοποίησής του γεωργικού εισοδήματος καθώς επίσης και το ότι ο αγροτικός κόσμος θα έβλεπε με ελπίδα το όργανο, το οποίο το βοηθάει ως παραγωγό και ως καταναλωτή για την καλύτερη αξιοποίηση της παραγωγής του και του εισοδήματός του καθώς επίσης και την βελτίωση γενικά της διαβίωσής του (Σιβρόπουλος, 1955).

3.3. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι παραπάνω συνεταιριστικές οργανώσεις δεν θα μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στο έργο τους αν δεν υπήρχαν τα απαραίτητα κεφάλαια που χρειάζονταν για την κίνησή τους στο συνεταιριστικό εμπόριο. Τα απαραίτητα αυτά κεφάλαια τα πίστωσε η Αγροτική Τράπεζα. Αυτός ήταν ο κύριος πιστωτής των προμηθευτικών οργανώσεων γεωργικών συνεταιρισμών.

Ήδη από το 1945 καθιερώθηκε συστηματική «παροχή» στις συνεταιριστικές οργανώσεις πιστώσεων ανοιχτού λογαριασμού για προμηθευτικές εργασίες. Ύστερα από τον έλεγχο της φερεγγυότητας (απαραίτητη προϋπόθεση της τράπεζας) κάθε μιας και τη διαπίστωση των αναγκών της ανοίγεται στη διάθεση μια πίστωση για ορισμένο ποσό σε ανοικτό λογαριασμό που ισχύει για ορισμένη διάρκεια. Η οργάνωση ελεύθερα παίρνει κάθε φορά από την πίστωση αυτή όσα χρειάζεται για τις αγορές της. Όταν πουλήσει τα εμπορεύματα που αγόρασε οφείλει να επιστρέψει στην τράπεζα το ποσό που είχε πάρει. Αν, εννοείται, στο μεταξύ το ξαναχρειαστεί, μπορεί να το πάρει πάλι για να το ξαναχρησιμοποιήσει σε αγορές. Η ευχέρεια αυτή των συνεταιριστικών οργανώσεων να χρησιμοποιούν την πίστωση ελεύθερα κατά την κρίση τους και κατά τις ανάγκες τους, χωρίς κάθε φορά να εξετάζει η τράπεζα άμεσα και ειδικά τη συγκεκριμένη εργασία που μελετά η κάθε οργάνωση, διευκόλυνε πολύ το προμηθευτικό έργο των Ενώσεων και πολύ

βοήθησε στην ανάπτυξη των προμηθευτικών τους εργασιών (Τζωρτζάκης, 1949).

Η παρέμβαση του κράτους ήταν καταλυτική. Με την επέμβαση του χρησιμοποίησε την Αγροτική Τράπεζα να δώσει με μεσολάβησή της, τα αναγκαία κινητικά κεφάλαια στις συνεταιριστικές οργανώσεις για να μπορέσουν και αυτές να προμηθεύουν τα αναγκαία είδη στα μέλη τους τοις μετρητοίς και σε ορισμένες μάλιστα περιστάσεις και επί πιστώσει, ώσπου να μπορέσουν να πουλήσουν την σοδειά τους.

Για να έχουμε μια ιδέα για τα ποσά που έδωσε η Αγροτική Τράπεζα στις συνεταιριστικές οργανώσεις για το σκοπό αυτό, παραθέτουμε τον παρακάτω πίνακα που μας δίνει πλήρη την εικόνα των χρηματοδοτήσεων που έγιναν είτε με ειδικές πιστώσεις είτε σε ανοιχτό λογαριασμό (Περίοδος 1946-1950).

Πιστώσεις που έδωσε η Αγροτική Τράπεζα στις Συνεταιρικές Οργανώσεις για προμηθευτικές εργασίες.

**Α' Ειδικές πιστώσεις σε Ενώσεις συνεταιρισμών και την ΚΥΔΕΠ
Σε εκατομμύρια δραχμές**

ΕΤΗ	1946			1947			1948			1949			1950		
	ΕΝΩΣΕΙΣ	ΚΕΥΔΕΠ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΝΩΣΕΙΣ	ΚΕΥΔΕΠ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΝΩΣΕΙΣ	ΚΕΥΔΕΠ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΝΩΣΕΙΣ	ΚΕΥΔΕΠ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΝΩΣΕΙΣ	ΚΕΥΔΕΠ	ΣΥΝΟΛΟ
1) Τρόφιμα κάθε είδους	6082	5728	11810	4361	200	4561	6603	2000	8603	900	5000	5900	500	-	500
2) Ιματισμός και υπόδηση	429	-	429	579	4346	4925	24	-	24	20	800	820	-	-	-
3) Λοιπά είδη για οικιακή χρήση	-	-	-	1302	800	2102	-	300	300	-	-	-	-	-	-
Σύνολο αξίας οικιακών ειδών	6511	5728	12239	6242	5346	11588	6627	2300	8927	920	5800	6720	500	-	500
4) Κτηνοτροφές	3032	19555	22387	19752	2000	21752	13584	-	13584	10174	3000	13174	6732	-	6732
5) Σπόροι	1657	200	1857	3417	2500	5917	4367	4237	8604	2147	3750	5897	7889	4250	12139
6) Γεωργικές μηχανές και εργαλεία	-	1907	1907	2477	418	2895	3535	368	3903	2360	550	2910	5945	1500	7445
Σύνολο αξίας γεωργικών ειδών	4689	21662	26351	25646	4918	30564	21486	4605	26091	14681	7300	21981	20566	5750	26316
Γενικό Σύνολο	11200	27390	38590	31888	10264	42152	28113	6905	35108	15601	13100	28701	21066	5750	26816

Β' Πιστώσεις σε ανοιχτό λογαριασμό

*Ενώσεις, ΚΥΔΕΠ	6567	11248	18675	27820	5000	32280	19974	5000	24974

Γ' Σύνολο πιστώσεων

Σύνολο πιστώσεων	45157	53400	53693	60981	51790

Παρατηρήσεις

*92 Ενώσεις με 515.487 μέλη (εκτός απ' αυτές χρηματοδοτήθηκαν και 7 συνεταιρισμοί με 1.464 μέλη με 167 εκατομμύρια δραχμές).

** 94 Ενώσεις πήραν 26900 εκ. και 9 συνεταιρισμοί 380 εκατομ. σύνολο 27280 εκ.

*** 73 Ενώσεις πήραν 19299 εκ. και 11 συνεταιρισμοί 675 εκατομ. σύνολο 19974 εκ.

Από τον πίνακα των χρηματοδοτήσεων της Α.Τ.Ε. παρατηρούμε:

1. Σταθερή αύξηση των πιστώσεων κάθε είδους έως το 1949 και ελάττωση το 1950
2. Αύξηση των πιστώσεων ανοιχτού λογαριασμού έως το 1949 και ελάττωση το 1950. Οι πιστώσεις ανοικτού λογαριασμού στο σύνολο των πιστώσεων της Α.Τ.Ε. για προμηθευτικές εργασίες των συνεταιρικών οργανώσεων αντιπροσώπευαν το 1946 τα 19,5% ανεβαίνουν το 1949 στα 52,9% του συνόλου και κατεβαίνουν το 1950 στα 48,2%.
3. Οι ειδικές πιστώσεις δείχνουν μια αύξηση ως το 1947, κατόπιν όμως μια διαρκή μείωση που οφείλεται στη στροφή προς τις πιστώσεις ανοικτού λογαριασμού.
4. Διαρκή μείωση των ειδικών πιστώσεων προς την ΚΥΔΕΠ και σχετική αύξηση των ειδικών πιστώσεων προς τις Ενώσεις. Ενώ το 1946 οι ειδικές πιστώσεις προς την ΚΥΔΕΠ αποτελούσαν το 70,9% του συνόλου των ειδικών πιστώσεων, το 1950 το ποσοστό κατέβηκε στα 21,4%. Αντίστροφα, των ενώσεων το ποσοστό ανέβηκε από 29,1% σε 78,6%.

Με αυτές τις γενικές παρατηρήσεις μας πάνω στον πίνακα των χρηματοδοτήσεων φωτίζονται όλες οι ασθενείς πλευρές του προμηθευτικού κλάδου, συγχρόνως όμως δικαιολογούνται και ορισμένες ελλείψεις και εξηγούνται ορισμένα συμπτώματα της ασθενείας που εμφανίζει ο καταναλωτικός κλάδος σε ορισμένες ενώσεις. (Πάνου, 1981).

Από το 1951 έχουμε και την εμφάνιση της Σ.Π.Ε. η οποία πήρε αρκετές πιστώσεις κατά την διάρκεια της «θητείας της». Συγκεκριμένα η Δ.Π.Θ. (όπως έχει αναφερθεί παραπάνω) έχει δώσει πίστωση στην Σ.Π.Ε. 7 δισεκατομμύρια δρχ. για προμηθευτικές εργασίες. Η πίστωση συνεχίστηκε και με την προσθήκη

3.000.000.000 προς την Σ.Π.Ε. για την αγορά κτηνοτροφών. Κατά την 1.1.1952 η Σ.Π.Ε. όφειλε στην Α.Τ.Ε. 6.192 εκατ. δρχ. και πήρε κατά την διάρκεια του 1952 νέες πιστώσεις 7.654 εκατομ. (Π. Βασιλακόπουλος, 1991).

Από το 1950 και ύστερα η Αγροτική Τράπεζα άρχισε να ελαττώνει τις πιστώσεις σε ανοικτό λογαριασμό (από 32.280 εκ. 1949 24,974 εκατ. το 1950) (καθώς επίσης και η αδυναμία των οργανώσεων να χορηγούν τα είδη με πίστωση), ενώ το εμπόριο ξανάρχιζε την παλιά του τακτική των πωλήσεων με πίστωση.

Στην αρχή η περικοπή των πιστώσεων έγινε, γιατί πολλές ενώσεις συνεταιρισμών με κάποια δικαιολογία, οι λιγότερες, αδικαιολόγητα, δεν ήταν συνεπείς στην επιστροφή των κεφαλαίων που δανείζονταν σε ανοικτό λογαριασμό. Αργότερα όμως, ο περιορισμός των πιστώσεων έγινε, γιατί η Αγροτική είχε στενότητα κεφαλαίων και γι' αυτό ήταν υποχρεωμένη να «ιεραρχήσει» τις χορηγήσεις της, ανάλογα με την επιτακτικότητα των σχετικών αναγκών και την κρίση της αναφορικά με την παραγωγική αποδοτικότητα των χορηγήσεων της. Προτίμησε όπως βλέπουμε και από τον πίνακα που ακολουθεί και αφορά τις χορηγήσεις της για προμηθευτικές εργασίες από το 1950-1955, να παρέχει ειδικές πιστώσεις για την προμήθεια γεωργικών ειδών, και να περιορίσει πολύ τις πιστώσεις ανοιχτού λογαριασμού που χρησιμοποιούνται από τις οργανώσεις για την αγορά ειδών βιοτικής ανάγκης.

Πίνακας των χρηματοδοτήσεων των Συνεταιρικών Οργανώσεων από την Α.Τ.Ε. για προμηθευτικές εργασίες (1950-1955)

Α' Ειδικές Πιστώσεις

(Σε χιλιάδες νέες δραχμές)

Ι. Συνεταιρισμών και Ενώσεων

	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Τρόφιμα	500	-	-	850	-	-
Κτηνοτροφικές	6732	27867	8092	11867	21274	14372
Σπόροι	7889	7928	4769	4716	4192	11636
Γεωργικά μηχανήματα, εργαλεία, εφόδια	5945	7720	6834	3380	5622	6631
Είδη ιματισμού και υπόδησης	-	-	-	940	-	-
Άλλα είδη οικιακής ανάγκης	-	-	-	65	-	290
Είδη γενικού εμπορίου	-	-	216	-	-	-
	21066	43515	19911	21818	31088	32929

II. ΚΥΔΕΠ

	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Σπόροι	4250	17065	19400	1100	-	23500
Γεωργικά μηχανήματα, εργαλεία, εφόδια	1500	4200	3250	2600	750	2400
	5750	21265	22650	3700	750	25900

III. Σύνολο

	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Τρόφιμα	500	-	-	850	-	-
Κτηνοτροφικές	6732	27867	8092	11867	21274	14372
Σπόροι	12139	24993	24169	5816	4192	35136
Γεωργικά μηχανήματα, εργαλεία, εφόδια	7445	11920	10084	5980	6372	9031
Είδη ιματισμού και υπόδησης	-	-	-	940	-	-
Άλλα είδη οικιακής ανάγκης	-	-	-	65	-	290
Είδη γενικού εμπορίου	-	-	216	-	-	-
	26816	64780	19911	21818	31838	58829

B' Πιστώσεις σε ανοιχτό λογαριασμό

	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Σε Συνεταιρικές Οργανώσεις	19974	22755	20265	12914	10170	-
Στην ΚΥΔΕΠ	5050	-	-	-	-	-
Στη ΣΠΕ	-	3000	1200	-	-	7000
Σύνολο	24974	25755	21465	12914	10170	7000

Γ' Γενικό σύνολο πιστώσεως σε Συνεταιρικές Οργανώσεις κατά έτη (σε χιλιάδες ν. δραχ.)

1950	51790	1953	38432
1951	90535	1954	42008
1952	64026	1955	65829

Αργότερα η Αγροτική Τράπεζα (εγκύκλιος 1955) χάραζε πιο καθαρά τη μελλοντική της πολιτική, επηρεασμένη από την έλλειψη κεφαλαίων. Όρισε ότι θα περιοριστεί «εις την χρηματοδότηση της προμηθείας των πλέον βασικών και μεγάλης ωφελιμότητας δια την παραγωγή γεωργικών εφοδίων» και ότι δεν είναι διατεθειμένη να χρηματοδοτήσει την προμήθεια ειδών ιματισμού και υπόδησης καθώς και ειδών οικιακής ανάγκης.

Φυσικό ήταν να φέρει σε δύσκολη θέση τις οργανώσεις γιατί δεν είχαν δικά τους κεφάλαια για να κινήσουν τα πρατήριά τους. Η εξέλιξη αυτή που είχε η ειδική χρηματοδότηση ήταν φυσικό να επηρεάζει και την εξέλιξη του καταναλωτικού κλάδου των οργανώσεων.

Παρ' όλα αυτά χαρακτηριστικό είναι η ζωτικότητα που παρουσιάζει η συνεταιριστική κίνηση καθώς επίσης και η προσαρμοστικότητα του συνεταιριστικού θεσμού για να αντιμετωπίζει όλες τις αντιξοότητες του περιβάλλοντος, ότι παρά τις δυσμενείς συνθήκες λειτουργίας των πρατηρίων (με το μείωμα πιστώσεων της Α.Τ.Ε.) ο προμηθευτικός κλάδος των γεωργικών συνεταιρισμών δεν υποχώρησε.

3.4. ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Μετά το 1950 θα παρατηρήσει κανείς ότι οι προμηθευτικές εργασίες ιδιαίτερα των προμηθειών ειδών βιοτικής ανάγκης που τους δίνουν το χαρακτήρα του καταναλωτικού συνεταιρισμού, παρουσιάζουν κάποια κάμψη. Η διαπίστωση αυτή δε δικαιολογεί βέβαια μεγάλες ανησυχίες, γιατί στην προοδευτική εξέλιξη των συνεταιρισμών παρατηρείται συχνά κάποια χαλάρωση στο ρυθμό τωνπραγματώσεων. Χρειάζεται όμως να προσέξουμε ιδιαίτερα το φαινόμενο και να προσπαθήσουμε να το αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά, για να αποτρέψουμε έγκαιρα και την προσωρινή ακόμη διακοπή ή και μόνο την οπισθοχώρηση ενός έργου κατ'εξοχήν συνεταιριστικού, που τόσο ευεργετικά είναι τα αποτελέσματα του για τον αγροτικό πληθυσμό. (Παρατηρήσεις για τις προμήθειες των γεωργικών συνεταιρισμών).

Η προαγωγή του προμηθευτικού - καταναλωτικού κλάδου των γεωργικών συνεταιρισμών έχει μεγάλη σημασία. Συντελεί να μειωθεί το κόστος της γεωργικής παραγωγής, καθώς και να αυξηθεί το εισόδημα του αγρότη (φθηνότερη συντήρηση). Και το περιορισμένο εισόδημα του δεν είναι σχεδόν κατά κανόνα τίποτε άλλο από μια προσωπική αποζημίωση για την εργασία του στη γη (ημερομίσθιο). Πρέπει λοιπόν να είμαστε προσεκτικοί προς στο σχετικό πρόβλημα. Πρέπει με ψύχραιμη και αντικειμενική κρίση να διαγνώσουμε τα τρωτά και να βοηθήσουμε στη θεραπεία τους, γιατί υπάρχει κίνδυνος ο κλάδος αυτός, που είναι τόσο εξυπηρετικός για τον αγρότη και μπορεί να είναι τόσο αποδοτικός για τις οργανώσεις, να καταντήσει παθητικούς, να πάψει να έχει για αυτές ενδιαφέρον και έτσι να ξαναπέσει πάλι ο αγρότης στα χέρια του ανεξέλεγκτου εμπορίου με όλες τις γνωστές για αυτόν συνέπειες.

(Παρατηρήσεις για προμηθευτικές εργασίες των γεωργικών συνεταιρισμών 1950).

Ας εξετάσουμε τώρα τα μέσα που θεωρούμε αποτελεσματικά για τη στερέωση και την προαγωγή του προμηθευτικού - καταναλωτικού κλάδου των γεωργικών συνεταιριστικών οργανώσεων. Σ' αυτό θα μας βοηθήσει η διαπίστωση που κάνουμε σχετικά με τις αιτίες που έφεραν τελευταία κάποια κάμψη στις προμηθευτικές εργασίες και ιδιαίτερα στις προμήθειες ειδών βιοτικής ανάγκης. Ας πάρουμε μία μία αιτίες που έφεραν ορισμένες Ενώσεις σε δυσκολία να συνεχίσουν το τόσο ευεργετικό έργο τους στον καταναλωτικό τομέα και ας προσπαθήσουμε να βρούμε για κάθε μία και το μέσο της θεραπείας.

1) Μεγάλος αριθμός ειδών που αγόρασαν.

Από τη στιγμή που μια συνεταιρική οργάνωση (συνεταιρισμός ή ένωση) θα περάσει από την κοινή προμήθεια των γεωργικών ειδών στον καταναλωτικό κλάδο, για να εξασφαλίσει στα μέλη της φτηνά τρόφιμα, είδη για ενδυμασία, υπόδηση ή άλλη οικιακή χρήση, γεννιέται το δίλημμα αν πρέπει να περιοριστεί σε λίγα «βασικά» είδη - και τότε οι συνέταιροι είναι αναγκασμένοι να στραφούν προς το εμπόριο για να καλύψουν τις υπόλοιπες ανάγκες τους - ή ν' αυξήσει τον αριθμό των ειδών που πουλάει στα πρατήρια της και τότε αναγκαστικά δημιουργείται μία πολύπλοκη και δαπανηρή διαχείριση (προσωπικό, λογιστική υπηρεσία κ.λ.π.), αλλά και ο κίνδυνος να μείνουν τελικά πολλά από τα είδη που αγόρασε σαν «αδιάθετα αποθέματα», που βαραίνουν σοβαρά την διαχείριση των άλλων ειδών, που είναι πιο «τρεχούμενα», που «τραβιούνται», δηλαδή πουλιούνται ομαλά.

Η μετάβαση από τον προμηθευτικό κλάδο (κυρίως είδη γεωργικά που αγοράζονται μία φορά για όλο το χρόνο) στον καταναλωτικό (είδη βιοτικής ανάγκης που πουλιούνται τμηματικά στο πρατήριο) είναι επικίνδυνη και πρέπει να γίνεται μόνον εκεί όπου οι συνθήκες είναι ευνοϊκές και αφού γίνει πρωτίτερα μια σοβαρή εξέταση τους, χωρίς επηρεασμό από τους πρώτους για μια σημαντική συνεταιριστική κατάκτηση ή και από την αγανάκτηση για την εκμετάλλευση του αγρότη από το εμπόριο.

Όταν είναι μικρό ο αριθμός των συνεταίρων αγοραστών, και μάλιστα στην περιφέρεια που έχει αυτάρκεια σε πολλά είδη βιοτικής ανάγκης, τότε δε

συμφέρι να ιδρυθεί κανονικό πρατήριο από το συνεταιρισμό ή και από την Ένωση, ακόμη κι αν αυτό πρόκειται να εξυπηρετήσει πολλούς γειτονικούς συνεταιρισμούς, με όμοια όμως σύνθεση μελών. Είναι προτιμότερο να αναλάβει ο συνεταιρισμός σε ένα μικρό τμήμα της αποθήκης του την τροφοδότηση των μελών του με λίγα βασικά είδη βιοτικής ανάγκης που λείπουν στην περιφέρεια, κυρίως τρόφιμα (ζάχαρη, όσπρια, ρύζι, λάδι, σαπούνι, κ.λ.π.) για να εξασκήσει τουλάχιστον για αυτά, τη φτηνή προμήθεια.

Εκεί που υπάρχουν καλά οργανωμένοι συνεταιρισμοί με μεγάλο αριθμό μελών και σε περιφέρεια που επικρατεί μονοκαλλιέργεια, ώστε να αναγκάζονται οι γεωργοί ν' αγοράζουν όλα ή σχεδόν όλα τα είδη από το εμπόριο, επιβάλλεται η ίδρυση πρατηρίου «γενικού τύπου» είτε από το συνεταιρισμό είτε από την ένωση. Και τότε όμως η βασική γραμμή πρέπει να είναι ότι η Οργάνωση θα προμηθεύεται τα είδη που ζητούν όλοι οι συνέταιροι, χωρίς να έχει ανάγκη το πρατήριο ν' ανταποκρίνεται σε όλες τις επιθυμίες του καθενός συνεταίρου, για να αποφεύγονται οι απογοητεύσεις και οι ζημίες.

2) Κακή εκλογή και ψηλή τιμή των ειδών που αγόρασαν.

Είναι αλήθεια ότι πολλές οργανώσεις έκαναν σφάλματα στην αγορά των ειδών με αποτέλεσμα να τους μένουν αυτά απούλητα, τα ψώνισαν σε μεγάλες σχετικές τιμές συγκριτικά με το εμπόριο ή είναι ακατάλληλα, και αυτό είτε επειδή εκείνοι που έκαναν τις αγορές δεν ήξεραν από εμπόριο και νόμισαν ότι τα είδη είναι φτηνά και έπεσαν θύματα διαφόρων επιτηδείων που τους φόρτωσαν είδη άχρηστα ή κατάλληλα για την περιφέρεια που προορίζονται ή και για άλλους σχετικούς λόγους. Έγιναν έτσι αιτία ζημίας για τις οργανώσεις, θα μπορούσαν όμως ν' αγοράσουν τα είδη από τις Κεντρικές τους οργανώσεις (ΚΥΔΕΠ, ΑΤΕ) ή να τις συμβουλευτούν τουλάχιστο για τα είδη που αγοράζουν και για την τιμή τους. Το απέφυγαν όμως αυτό ή το αμέλησαν. (Πάνου, 1951).

Έχει μεγάλη σημασία για την ευνοϊκή εξέλιξη του καταναλωτικού κλάδου η προμήθεια μέσω των κεντρικών οργανώσεων, ώστε ρίχτηκε ακόμη η ιδέα να υποχρεωθούν οι οργανώσεις ν' αγοράζουν αποδεικτικά από την ΚΥΔΕΠ ή την καινούργια υλική οργάνωση που ιδρύθηκε για τις προμήθειες, την Προμηθευτική Συνεταιριστική Εταιρεία. Μολονότι όμως ξέρουμε καλά τα πλεονεκτήματα που

παρουσιάζει η συγκέντρωση των παραγγελιών των συνεταιρισμών και των Ενώσεων από μια κεντρική οργάνωση, δε συμφωνούμε με την άποψη αυτή, γιατί κάθε εξαναγκασμός βλάπτει αντί να ωφελήσει.

Η Α.Τ.Ε. στην βασική της εγκύκλιο 24/1949 που πραγματεύεται τις πιστώσεις σε ανοιχτό λογαριασμό καθιερώνει το σύστημα να καταρτίζεται, από μια Επιτροπή από τα περιφερειακά της όργανα και ένα αντιπρόσωπο της Οργάνωσης που πρόκειται να πιστοδοτηθεί, ένας πίνακας με τον αριθμό και τα είδη που θα μπορεί να προμηθευτεί η οργάνωση, αν θέλει την ενίσχυση της Α.Τ.Ε. Ο πίνακας αυτός θα πρέπει να περιλαμβάνει το πολύ 50 είδη, που είναι και τα πιο απαραίτητα για τις ανάγκες των αγροτών κάθε περιφέρειας. Με την γραμμή αυτή συμφώνησε και η επιτροπή πιστώσεων της Α.Τ.Ε. για λόγους που έχουν μεταβατική σημασία, γιατί σαν απώτερο σκοπό του προμηθευτικού κλάδου των συνεταιριστικών οργανώσεων έθεσε και αυτή την ολοκληρωτική κατά το δυνατόν εξυπηρέτηση του αγρότη καταναλωτή.

Όμως μία νοικοκυρεμένη διοίκηση του συνεταιρισμού είναι σε θέση καλύτερα από κάθε άλλον να κρίνει το τι θέλει το χωριό και ποια η αγοραστική ικανότητα του καθενός και πως η Ένωση ξέρει το τι ζητεί και το τι σηκώνει η περιφέρεια, πρέπει όμως να παραδεχτούμε ότι μια τέτοια «κηδεμονία» είναι σε πολλές περιπτώσεις ακόμη αναγκαία, μόνο που το μέτρο αυτό δεν πρέπει να εφαρμόζεται σχηματικά, γιατί ο αριθμός 50 αλλού μπορεί να είναι μεγάλος και αλλού μικρός, και το σπουδαιότερο, η εκλογή πρέπει να γίνεται με σύνεση και ακριβή γνώση της πραγματικότητας. (Πάνου, 1951)

3) Αγόρασαν χωρίς δηλώσεις

Για το συμφέρον των συνεταιρικών οργανώσεων επέβαλε ο νόμος 5289, σε συμπλήρωση του νόμου 602, στα μέλη των γεωργικών συνεταιρισμών την υποχρέωση να υποβάλουν οι συνεταιρείοι δηλώσεις για το είδος που θέλουν να προμηθευτούν και απαγορεύει σ' αυτούς να προμηθεύονται είδη χωρίς δηλώσεις ή σε ποσότητες μεγαλύτερες από ότι δήλωσαν. Αυτό έγινε για ν' αποσοβηθούν οι ζημιές από ένα κακό υπολογισμό των αναγκών ή από έλλειψη πειθαρχίας των συνεταιρίων, που αν πέσουν οι τιμές μπορεί να στραφούν στο εμπόριο.

Είναι αλήθεια ότι το σύστημα αυτό των δηλώσεων είναι δυσκίνητο μάλιστα (σήμερα) με τις σοβαρές διακυμάνσεις των τιμών, ώστε να χάνονται πολλές φορές ευκαιρίες για να αγοραστούν τα είδη σε ευνοϊκές τιμές. Έπειτα είναι κάπως δύσκολο να υπολογιστούν οι μελλοντικές ανάγκες, γιατί και η οικονομία του αγρότη δεν είναι σταθερή (αστάθεια στις εσοδείες και νομισματική). Έπειτα συμβαίνουν μεταβολές στις προβλέψεις για την κατανάλωση και των γεωργικών (καιρικές μεταβολές) και των οικιακών ειδών (κρίση στη διάθεση των προϊόντων που επιβάλλουν ελάττωση στην κατανάλωση και των πιο βασικών ειδών). Οι συνεταιρισμοί και περισσότερο οι κεντρικές οργανώσεις, αγοράζουν ελεύθερα μόνο που ζυγίζουν καλά τις ανάγκες και απέκτησαν πείρα τέτοια, ώστε σπάνια να πέφτουν έξω στους υπολογισμούς τους.

Και με τις δηλώσεις δεν αποφεύγονται οι ζημιές. Το σπουδαιότερο είναι η μυαλωμένη διοίκηση που μπορεί να ζυγίζει τις ανάγκες και την οικονομική αντοχή των μελών. Σπουδαιότερη είναι η διαπαιδαγώγηση των συνταίρων για να μένουν πιστοί στο συνεταιρισμό τους και όταν κάνει καλές και όταν κάνει κακές αγορές.

4) Έχουν μεγάλα έξοδα στη διαχείριση

Είτε επειδή υπερεκτίμησαν τις ικανότητες τους και την οικονομική δύναμη των μελών τους είτε γιατί περίμεναν μεγαλύτερη κίνηση στο πρατήριο, δεσμεύτηκαν πολλές φορές με μεγάλο ενοίκιο, προσωπικό περισσότερο απ' ότι χρειάζεται έκαναν οδοιπορικά πολλά κ.λ.π. δημιούργησαν δηλαδή μεγάλες υποχρεώσεις και αναγκάστηκαν να επιβαρύνουν τα είδη με ανάλογα γενικά έξοδα και να πουλούν στο τέλος σε μεγάλες τιμές. Γι' αυτό χρειάζεται περίσκεψη και συντηρητικότητα στην ίδρυση του πρατηρίου, ορθολογιστική οργάνωση και διαχείριση κατά τη λειτουργία του (Πάνου, 1951).

5) Έχουν αργό τζίρarisμα

Το μεγαλύτερο σχεδόν κονδύλι στα γενικά έξοδα είναι οι τόκοι του κεφαλαίου που δανείζονται οι οργανώσεις κατά το μεγαλύτερο μέρος για ν' αγοράσουν τα είδη. Όχι γιατί το επιτόκιο είναι μεγάλο (είναι πολύ μικρότερο από ότι πληρώνει σήμερα ο έμπορος), αλλά επειδή μένουν εμπορεύματα απούλητα (κακή εκλογή, οικονομική αδυναμία), ο κύκλος των εργασιών είναι μικρός και το

τζιράρισμα γίνεται με αργό ρυθμό έτσι έχουμε μεγάλη επιβάρυνση των ειδών. Γιατί αυτή είναι συνάρτηση της αξίας των αδιάθετων στοκ, του επιτοκίου και του κύκλου των εργασιών. Όσα μικρότερα είναι τα στοκ (και βέβαια και οι τόκοι) στο πρατήριο και μεγαλύτερος ο κύκλος των εργασιών, τόσο μικρότερη είναι η επιβάρυνση με τόκους. Γι' αυτό η αγορά πρέπει να γίνεται προσεκτικά και να καλύπτει τις ανάγκες για όσο το δυνατόν μικρότερο χρονικό διάστημα, ώστε το τζιράρισμα να γίνεται ταχύτερα. Αυτό υπολογίζεται σε μας 2-3 φορές το χρόνο, που είναι πολύ μικρό. (Πάνου, 1951)

6) Έλλειψη πιστώσεων

Ο καταναλωτικός κλάδος κινείται από το 1945 με πιστώσεις της Α.Τ.Ε. σε ανοικτό λογαριασμό. Οι πιστώσεις στην αρχή καθορίζονταν κατά τον αριθμό των μελών των συνεταιρισμών που ανήκουν στις Ενώσεις. Σιγά, σιγά διαμορφώθηκε λιγότερο άκαμπτο σύστημα, υπολογίζεται δηλαδή η πίστωση ανάλογα με τα ποσά που επέστρεψαν οι οργανώσεις στην τράπεζα μετά την πώληση των ειδών, δηλαδή ανάλογα με την πραγματική δραστηριότητα που έδειξε η οργάνωση στον καταναλωτικό τομέα. Έτσι αναγκάζονται να καταθέτουν τις εισπράξεις για να έχουν πάλι δικαίωμα για νέα πίστωση.

Το σύστημα να καθορίζονται οι πιστώσεις ανάλογα με τις καταβολές που έκαναν οι οργανώσεις έχει πολλά πλεονεκτήματα και βοηθά τη διαπαιδαγώγηση τους. Πρέπει όμως να λαμβάνεται πρόνοια, ώστε όταν αυξάνουν οι τιμές των ειδών να αυξάνουν και οι πιστώσεις, για να μπορούν οι οργανώσεις ν' αγοράζουν τουλάχιστον τις ίδιες ποσότητες εμπορευμάτων όπως τον περασμένο χρόνο και όταν ακόμη, δικαιολογημένα, δεν εξοφλούν την πίστωση, γιατί η περιφέρεια περνά κρίση από την αζητησία των προϊόντων τους ένα ορισμένο χρόνο. Έτσι δε θα στερούνται οι οργανώσεις τα μέσα για να προβαίνουν σε αγορές τον άλλο χρόνο, όταν πια με τη διάθεση των προϊόντων τους θα αυξάνει και πάλι η αγοραστική δύναμη των μελών. (Πάνου, 1951)

7) Αδυναμία ν' αγοράσουν οι συνétaίροι τα είδη τους τοις μετρητοίς

Στο ζήτημα αυτό πλεονεκτεί το εμπόριο. Με το δίπλωμα ότι πωλεί με πίστωση, κατορθώνει να δελεάζει τους συνεταιίρους, που για τους γνωστούς λόγους δεν είναι σε θέση πολλές φορές ν' αγοράσουν τα είδη τοις μετρητοίς ακόμη και όταν προσφέρονται φτηνότερα απ' ότι στο εμπόριο. Η πώληση τοις

μετρητοίς είναι αρχή απαρέγκλιτη στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, και η τήρησή της έγινε αιτία ν' αναπτυχθούν τεράστια σε όλο τον κόσμο και να εξυγιάνουν οικονομικά τους καταναλωτές. Στη στενόχωρη όμως θέση που βρίσκεται η αγροτική μας τάξη και με την έλλειψη ρευστού χρήματος συγχωρείται μια μικρή παρέκκλιση με πιστωτική ενίσχυση για την αγορά των ειδών, κατά τέτοιο όμως τρόπο που η αγορά των ειδών να γίνεται πραγματικά τοις μετρητοίς και ο πιστωτικός κλάδος να κινείται μελετημένα και ξεχωριστά από τον προμηθευτικό, όπως εφαρμόστηκε (παλαιότερα) από την Ένωση της Ξάνθης και από άλλες, με μεγάλη μάλιστα επιτυχία και σαν ένα μέτρο για την οικονομική εξυγίανση του αγροτικού πληθυσμού.

Εκτός από όσα είπαμε και άλλοι λόγοι ήταν η αιτία για να σημειώσουν τελευταία κάποια στασιμότητα οι προμηθευτικές εργασίες, που δεν μπορούμε να τους αναπτύξουμε όλους χωρίς να επεκταθούμε ακόμη περισσότερο, υποδεικνύοντας συνάμα και τον τρόπο που θα μπορούσε να κινηθεί καλύτερα ο κλάδος αυτός. Π.χ. η αντίδραση του εμπορίου, η έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού, ο περιορισμός που γίνεται στον καθορισμό της τιμής που πρέπει να πωλούνται τα είδη, ώστε να μη μπορούν οι οργανώσεις ν' αυξάνουν ελεύθερα την τιμή ενός είδους που ανατιμήθηκε και στο εμπόριο, για να μη μπορεί ν' αντικατασταθεί ή τουλάχιστον για να καλύψουν ζημιές, που είχαν σε άλλα είδη κοκ (Πάνοτς 1951).

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι χρειάζονταν μια καλύτερη, ορθολογιστική οργάνωση των καταναλωτικών εργασιών των γεωργικών συνεταιρισμών μας. Για τη συστηματοποίηση αυτή ήταν απαραίτητη η μελέτη του κλάδου αυτού από όλες τις πλευρές και η συνεργασία των Οργανώσεων με τις Υπηρεσίες της Α.Τ.Ε. και άλλους ειδικούς. Προς το σκοπό αυτό οι αρμόδιες υπηρεσίες της Α.Τ.Ε. είχαν αρχίσει να διερευνούν συστηματικά τις εργασίες αυτές και την όλη διαχείριση των πρατηρίων, που ασφαλώς θα γίνονταν αιτία να προαχθεί ο τόσο ευεργετικός αυτός κλάδος για την οικονομία των αγροτών μας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΩΝ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

4.1. ΓΕΝΙΚΑ

Ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια για την ανάπτυξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών στη χώρα μας, αν όχι το σοβαρότερο, ήταν η έλλειψη κεφαλαίων που τους χρειάζονται για να κινήσουν τις εργασίες τους.

Τα λιγοστά κεφάλαια, που οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί μας είχαν συγκεντρώσει με δυσκολία τον πρώτο καιρό ύστερα από την απελευθέρωση, εξανεμίστηκαν με την πτώση της αξίας της δραχμής και οι συνεταιριστές, άνθρωποι με μικρό εισόδημα οι περισσότεροι - εργάτες και υπάλληλοι - δεν μπόρεσαν να τα αντικαταστήσουν.

Οι ίδιοι οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί διαπίστωσαν πρώτοι και έγκαιρα τις σοβαρές δυσκολίες που προκαλούσε η έλλειψη κεφαλαίων κι με επίμονες και συνεχείς προσπάθειες κατόρθωσαν να πείσουν το κράτος, που είχε χρέος και συμφέρον να εξασφαλίσει τη συστηματική χρηματοδότησή τους, με κεφάλαια φτηνά και κατά το δυνατό επαρκή (Σαμούτ, 1947).

Πραγματικά η Νομισματική Επιτροπή, που ήταν το αρμόδιο κρατικό όργανο για τη διάθεση των πιστώσεων στους διάφορους κλάδους της οικονομίας μας, αντιλήφθηκε γρήγορα και εκτίμησε τη σημασία που θα μπορούσε να έχει η λειτουργία των καταναλωτικών συνεταιρισμών στην προσπάθειά της για τη «συμπίεση» των τιμών των ειδών πρώτης ανάγκης. Έτσι ύστερα από πρόταση της Βρετανικής Οικονομίας Αποστολής, αποφάσισε να διαθέσει 25 δισεκατομμύρια δρχ, για να δοθούν απ' αυτά δάνεια στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς.

Για το σκοπό αυτό η Νομισματική Επιτροπή σχημάτισε μια ειδική επιτροπή που έκρινε τη δυναμικότητα και τις ανάγκες κάθε καταναλωτικού συνεταιρισμού και όριζε το δάνειο που θα μπορούσε να του δοθεί από την

πίστωση αυτή των 25 δισεκατομμυρίων. Πρόεδρος τους ορίστηκε ο κ. Πάτερσον, μέλος της Νομισματικής Επιτροπής, αντιπρόεδρος ο άγγλος συνεταιριστής της Βρετανικής Οικονομική Αποστολής κ. Σμίθ και γενικός γραμματέας ο κ. Σπύρος Σαμούτ, συνεργάτης του κ. Σμίθ στην Αποστολή και γνωστός επίσης για την επίδοσή του στα συνεταιριστικά ζητήματα. Στη θέση του κ. Σμίθ που έφυγε από την Ελλάδα είχε τοποθετηθεί ο Σερ Θέοντορ Γκρέγκορ που ήταν επίσης μέλος της Νομισματικής Επιτροπής. Στην Επιτροπή μετείχαν με αντιπροσώπους τους, που είναι μέλη της τα Υπουργεία Εργασίας (υπηρεσία Συνεταιρισμού) και Οικονομικών, καθώς και η Τράπεζα της Ελλάδος. Οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι συνεταιρισμοί μετείχαν με 5 αντιπροσώπους (Σαμούτ, 1947).

Παρακάτω θ' αναφερθούμε αναλυτικά για το ρόλο που διαδραμάτισε η Επιτροπή Εγκρίσεως Πιστώσεων προς Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς.

4.2. Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΓΚΡΙΣΕΩΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

Η πρώτη σοβαρή προσπάθεια του κράτους για χρηματοοικονομική ενίσχυση καταναλωτικού συνεταιρισμού άρχισε από τα τέλη του 1946. Η Νομισματική Επιτροπή με απόφασή της στις 5.11.1946 ίδρυσε την «Επιτροπή εγκρίσεως πιστώσεων προς καταναλωτικούς συνεταιρισμούς» (Σ. Καράμπελας, 1947).

Από τις αρχές του 1947 έως τις 31.1.1948 η Επιτροπή είχε στη διάθεσή της 25 εκατομμύρια δρχ. ελαττωμένα κατά 2.620 δις εκατ. δρχ. που είχαν πάρει στο μεταξύ οι συνεταιρισμοί των τραπεζιτικών υπαλλήλων, προτού να συσταθεί η Επιτροπή. Το ποσό αυτό, σύμφωνα με την απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής, είχε λογαριαστεί στα 25 δις. δρχ. (Καρά, 1954).

Για να εκτελέσει η Επιτροπή το έργο της διατέθηκαν αρχικά 25 δις δραχμές που αργότερα αυξήθηκαν σε 40 δις δρχ. Το επιτόκιο των δανείων στους συνεταιρισμούς ορίστηκε σε 3% ορίστηκε επίσης και σειρά προτίμησης κατά τη χρηματοδότηση. Συγκεκριμένα ορίστηκε ότι προτίμηση θα δίνεται στους συνεταιρισμούς υπαλλήλων, εργατών, σπουδαστών και συνταξιούχων ο

χρόνος για την εξόφληση των πιστώσεων ορίστηκε αρχικά σε 18 μήνες το πολύ (Καράμπελα, 1959).

Η Επιτροπή, προτού να προχωρήσει στο έργο της, θεώρησε αναγκαίο να βάλει ορισμένες βασικές αρχές, που όφειλε ν' ακολουθήσει κατά την εκτέλεση της εντολής της. Οι αρχές αυτές είναι οι ακόλουθες:

α) Τα δάνεια στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς δεν μπορεί να υπερβούν τις 150.000 δραχ. κατά μέλος (συνεταίρο).

β) Συνεταιρισμός μελιγότερα από 250 μέλη δεν δικαιούται να πάρει δάνειο. Οι μικρότεροι συνεταιρισμοί πρέπει ή να συγχωνεύονται με άλλους ή να κοινοπρακτούν, ώστε να παρουσιάζουν κοινή αίτηση δανεισμού για περισσότερα από 250 μέλη. Φυσικά η χρησιμοποίηση του δανείου οφείλει να γίνεται από κοινού καθώς και οι αγορές τελών, που προορίζονται για τα μέλη.

γ) Τα δάνεια θα χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την αγορά τροφίμων, που θα πουλιούνται τα μέλη τοις μετρητοίς, και ειδών ρουχισμού και υπόδησης για τα οποία μπορεί η επιτροπή να επιτρέψει στους συνεταιρισμούς να τα διαθέτουν στα μέλη με μικρές πιστώσεις (Σαμούτ, 1947).

δ) Κατά κανόνα ορίστηκε η διάρκεια του δανείου εννιάμηνη, για να είναι δυνατή η χρησιμοποίηση των κεφαλαίων σε διαδοχική ενίσχυση όσο το δυνατό περισσότερων συνεταιρισμών.

ε) Δεκτοί ως εγγυητές ορίστηκε ότι είναι οι Τράπεζες, που με την μεσολάβησή τους πρέπει να υποβάλλονται αιτήσεις των συνεταιρισμών για την παροχή των πιστώσεων (Καράμπελας, 1954).

Το συνολικό ποσό των πιστώσεων που εγκρίθηκαν την περίοδο εκείνη έφτασε τα 15,871 δισ. δραχμές δια τα 6,936 δισ. είχαν εγγυηθεί οι τράπεζες. Από το ποσό αυτό καταβλήθηκαν στους συνεταιρισμούς 5,604 δισ. δραχ. Για το υπόλοιπο ποσό (8,935 δισ. δραχ.) είχε εγγυηθεί το Δημόσιο. Από το ποσό αυτό καταβλήθηκαν στους συνεταιρισμούς 1,764,5 δισ. δραχ.

Το συνολικό ποσό των δανείων που πήραν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί κατά την περίοδο αυτή από το ειδικό κεφάλαιο των 23 δις δραχ. μαζί με τα 2,620 δις δραχ. που είχαν οι συνεταιρισμοί των τραπεζιτικών υπαλλήλων προτού να συστηθεί η Επιτροπή έφτασε τα 9.988,5 εκ. δραχ. Από το ποσό αυτό οι συνεταιρισμοί όφειλαν στο τέλος της περιόδου (31.1.1948) 6,572,6

εκ δρχ. Η διαφορά αντιπροσωπεύει ληξιπρόθεσμα δάνεια που είχαν εξοφληθεί (Καράμπελας, 1954).

Η Επιτροπή κατά την περίοδο Φεβρουάριο 1948 έως Απρίλιο 1952 είχε στη διάθεσή της για τη χρηματοδότηση των συνεταιρισμών 40 δις δρχ. Το σύστημα όμως για την έγκριση των πιστώσεων έγινε το ίδιο. Επομένως οι συνθήκες ήταν οι ίδιες για τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς.

Τη γενικότερη όμως κατάσταση των καταναλωτικών συνεταιρισμών επιδίωξε να τη βελτιώσει το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Κοινωνικής και Εργατικής Πολιτικής του Υπουργείου Συντονισμού. Το Συμβούλιο αυτό, τον Απρίλιο του 1952, διατύπωσε ορισμένες αρχές και υπόδειξε ορισμένα μέτρα που θα έπρεπε να εφαρμοστούν για την οικονομική αναδιοργάνωση των καταναλωτικών Συνεταιρισμών.

Τα κυριότερα από τα μέτρα αυτά είναι:

α) Υποχρέωση των συνεταιρισμών να πουλούν τοις μετρητοίς και σε τρίτους με μέλη. β) Υποχρέωση να εγγράφονται στους συνεταιρισμούς αυτούς καθένας που επιθυμεί, άσχετα με το επάγγελμά του. γ) Επιστροφή στους συνεταιίρους, ανάλογα με τις συναλλαγές τους με το συνεταιρισμό, στο τέλος κάθε χρήση των περισσευμάτων (κερδών) του συνεταιρισμού, αφού πρώτα αφαιρεθούν τα ποσοστά που ανήκουν στα αποθεματικά κεφάλαια, δ) οργάνωση των καταναλωτικών συνεταιρισμών σύμφωνα με τις συγχρονισμένες εμπορικές μεθόδους αλλά και προσαρμοσμένη στον κοινωνικό χαρακτήρα τους (Ν.Ι.Π., 1952).

Η «επιτροπή εγκρίσεως πιστώσεων», ύστερα από τα πορίσματα του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου σύστησε, μια υποεπιτροπή από μέλη της για να μελετήσει τα αποτελέσματα από την έως τότε χρηματοδότηση των συνεταιρισμών των καταναλωτών και να υποδείξει, σύμφωνα με την πείρα που αποκτήθηκε στο μεταξύ, τον τρόπο που θα έπρεπε να γίνεται στο μέλλον η χρηματοδότησή τους. Η υποεπιτροπή συνήλθε σε οκτώ συνεδριάσεις και έρευνήσε όλους τους φακέλους των δανείων που είχαν χορηγηθεί σε καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, τον τρόπο που χρησιμοποιήθηκαν τα δάνεια, τις εμπορικές πράξεις που έγιναν και τα αποτελέσματα που πραγματοποιήθηκαν, διατύπωσε σχετικά τα συμπεράσματα της, που

συζητήθηκαν από την ολομέλεια της Επιτροπής στη συνεδρίασή της στις 26.5.1952.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της επιτροπής, είχαν χορηγηθεί έως τις 30.4.1952 τα ακόλουθα δάνεια κατά κατηγορίες:

A' Με την εγγύηση τραπεζών είχαν δοθεί από το Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας της Ελλάδος δάνεια σε 15 συνεταιρισμούς		
δρχ. 25.420.000.000	⇒	25.420.000.000
Από τα επαρχιακά υποκαταστήματα		
της δάνεια σε 4 συνεταιρισμούς	⇒	<u>1.470.000.000</u>
		26.890.000.000

B' Με την εγγύηση του Δημοσίου		
Σε 20 συνεταιρισμούς στην Αθήνα		
και τον Πειραιά δρχ.	⇒	10.971.000.000
Σε 7 συνεταιρισμούς στις Επαρχίες	⇒	<u>1.380.000.000</u>
		12.351.000.000

Συνολικά δόθηκαν δάνεια 39.241 δισ. δρχ. σε 45 Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς (Καράμπελας, 1954).

Η ολομέλεια της «Επιτροπής εγκρίσεως πιστώσεων προς καταναλωτικούς συνεταιρισμούς» συζήτησε κατά τη συνεδρίασή της στις 26.5.1952 τα συμπεράσματα από την έως τότε χρηματοδότηση των συνεταιριστών των καταναλωτών και να υποδείξει τον τρόπο που θα έπρεπε να γίνεται στο μέλλον η χρηματοδότησή τους, για να πετύχει καλύτερα το σκοπό της. Σχετικά η Επιτροπή κατάληξε στις ακόλουθες αποφάσεις:

α) Όρισε ότι για να χρηματοδοτηθεί ένας συνεταιρισμός πρέπει να έχει τουλάχιστο 3.000 μέλη. Για τις ενώσεις καταναλωτικών συνεταιρισμών ορίστηκε ότι για να χρηματοδοτηθούν πρέπει οι συνεταιρισμοί που είναι μέλη σε κάθε ένωση να έχουν όλοι μαζί τουλάχιστο 12000 συνεταίρους.

Για τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς στις επαρχίες δεν ορίστηκε κατώτατο όριο αριθμού μελών. Ορίστηκε όμως ότι σε κάθε επαρχιακό κέντρο

θα δινόταν πίστωση σε ένα μόνο συνεταιρισμό δημοσίων υπαλλήλων και των άλλων μισθωτών, ή σε δύο το πολύ συνεταιρισμούς, ένα δημοσίων υπαλλήλων και ένα των άλλων μισθωτών. Τους συνεταιρισμούς αυτούς θα τους όριζε η Επιτροπή, κρίνοντας ότι είναι οι πιο ικανοί να εξυπηρετήσουν τους μισθωτούς ως καταναλωτές στην περιφέρειά τους.

β) Η χρηματοδότηση των συνεταιρισμών και των Ενώσεων, που θα γίνονταν με την εγγύηση του Δημοσίου, ορίστηκε ότι δε μπορούσε να είναι για κάθε συνεταιρική οργάνωση ανώτερη από το σύνολο των κεφαλαίων της (πληρωμένες μερίδες και αποθεματικά) και το συνολικό ποσό ευθύνης των μελών της σύμφωνα με τους ορισμούς του καταστατικού της.

γ) Ορίστηκε επίσης ότι για να χρηματοδοτηθεί μια καταναλωτική συνεταιριστική οργάνωση έπρεπε η μερίδα για κάθε συνεταίρο - φυσικό πρόσωπο να είναι ορισμένα τουλάχιστο σε 250.000 πάγια δρχ. και απ' αυτές να έχουν καταβληθεί στο συνεταιρισμό πριν από το δανεισμό 100.000 δρχ. Επίσης έπρεπε το υπόλοιπο να καταβληθεί το αργότερο σε έξι ίσες μηνιαίες δόσεις.

Οι όροι αυτοί, σαν ένα είδος κανονισμού για τη χρηματοδότηση των καταναλωτικών συνεταιρισμών, εγκρίθηκαν από τη Νομισματική Επιτροπή και γνωστοποιήθηκαν στους πιστούχους συνεταιρισμούς των καταναλωτών (Καράμπελα, 1954).

Η Επιτροπή συνέχισε το έργο της με τους νέους όρους κατά την τελευταία περίοδο της λειτουργίας της, δηλαδή: έως τον Οκτώβριο του 1953 οπότε διαλύθηκε. Κατά το διάστημα αυτό η επιτροπή ασχολήθηκε κυρίως να εξετάζει αιτήσεις συνεταιρισμών που ζητούσαν παράταση της προθεσμίας για την καταβολή των οφειλομένων δανείων ή για τη μείωση των μηνιαίων δόσεών. Στα τέλη του 1952 η Επιτροπή είχε στη διάθεσή της 1.820 δισ. παλαιές δρχ. για τη χορήγηση πιστώσεων σε καταναλ. συνεταιρισμού (Καράμπελα, 1954)

Στο τέλος του Φεβρουαρίου του 1953 η κατάσταση των χρηματοδοτήσεων σε καταναλ. συνεταιρ. ήταν η ακόλουθη:

Δάνεια σε καταναλωτικούς συνεταιρισμούς που δόθηκαν με την ευθύνη και την εγγύηση Τραπεζών:	δισ. παλ. δρχ. 30.957,8
Δάνεια σε όμοιους συνεταιρισμούς που δόθηκαν με εγγύηση Δημοσίο	<u>10.500,2</u>
Συν. Τοποθετ.	41.458

Όπως είναι γνωστό, το ποσό που είχε εγκριθεί για τη χρηματοδότηση των καταναλωτικών συνεταιρισμών ήταν 40 δισεκατομμύρια δραχμές. Επομένως στις 28.2.1953 παρουσιάζεται υπέρβαση των τοποθετήσεων από 1.458 δις εκατ. δρχ. που σύντομα καλύπτεται από τις μηνιαίες δόσεις που πλήρωναν οι συνεταιρισμοί για την εξόφληση των δανείων της.

Με την διάλυση της «Επιτροπής Εγκρίσεως Πιστώσεων σε Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς» Οι αρμοδιότητες της ανατέθηκαν στην «Επιτροπή πιστωτικών καταλόγων της Τράπεζας της Ελλάδος». Αυτή στο μέλλον θα είχε τη φροντίδα για τη χορήγηση πιστώσεων στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς.

Ένα από τα κυριότερα θέματα που απασχόλησαν την επιτροπή ήταν η επιστροφή των δανείων που όφειλαν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, των υπαλλήλων των μεγάλων τραπεζών - Εθνικής, Ελλάδος και Αγροτικής - που όλοι μαζί όφειλαν τότε 26.900 δισ. παλαιές δρχ. Τελικά, παρά τις προσπάθειες του εκπροσώπου της Γ.Σ.Ε.Ε. να καθοριστούν μικρότερες δόσεις για την εξόφληση, η Επιτροπή αποφάσισε να επισπεύσει την είσπραξη των οφειλομένων, επιβάλλοντας βαρείς όρους για την εξόφληση των δανείων, που είναι ενδεχόμενο να δυσκολέψουν σημαντικά το έργο των συνεταιρισμών αυτών (Καράμπελα, 1954).

Το σύστημα της παροχής πιστώσεων σε καταναλωτικούς συνεταιρισμούς από το ειδικό κεφάλαιο των 40 δις παλαιές δρχ. σταμάτησε στις 22 Φεβρουαρίου 1954 όρισε ότι στο μέλλον οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί θα μπορούσαν να παίρνουν δάνεια από τα διαθέσιμα των τραπεζών. Ύστερα από την απόφαση αυτή η νέα επιτροπή, μη διαθέτοντας πια χρήματα για πιστώσεις, περιορίστηκε να παρακολουθεί τα δάνεια που είχαν στο μεταξύ δοθεί στους

συνεταιρισμούς και να εξετάζει αιτήσεις τους για παράταση των προθεσμιών εξοφλήσεων των δανείων ή για τη μείωση του ποσού των μηνιαίων δόσεων. Η γνώμη της επιτροπής για τη χορήγηση νέων δανείων σε συνεταιρισμό δεν είχε πια σημασία, αφού δεν διέθετε ειδικά κεφάλαια για το σκοπό αυτό. Η τράπεζα που θα αποταθεί για να δανείσει, είναι ελεύθερη να δώσει ή να μη δώσει το δάνειο, και αν το χορηγήσει, θα λογαριάσει το συνηθισμένο τόκο που λογαριάζει για τα δάνεια γενικά και όχι το χαμηλό επιτόκιο, 3%, που είχε οριστεί για τα δάνεια των καταναλωτικών συνεταιρισμών όταν υπήρχαν για τη χρηματοδότηση τους τα 40 δισεκατομμύρια παλαιές δραχ. της Τράπεζας της Ελλάδος.

Δεν υποστηρίζουμε ότι έπρεπε να χορηγούνται αιρειδώς πιστώσεις και προνόμια στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς. Η απόφαση όμως αυτή της Νομισματικής Επιτροπής αποτελούσε υπέρμετρο περιορισμό των πιστώσεων και δεν εξυπηρετούσε τον κοινωφελή σκοπό που επιδιώκουν οι συνεταιρισμοί αυτοί. Εξάλλου η απότομη εφαρμογή του μέτρου δημιούργησε γενικότερη ανωμαλία και κινδύνους για την καταναλωτική συνεταιριστική κίνηση της χώρας μας

4.3. ΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ

Σύμφωνα με την αρχική απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής, τα δάνεια θα δίνονταν ύστερα από αίτηση των συνεταιρισμών, πάντα μέσω μιας από τις υπάρχουσες τράπεζες που θα ήταν και εγγυήτρια για την επιστροφή του δανείου. Το μέτρο αυτό αποδείχθηκε σχεδόν από την πρώτη στιγμή ανεφάρμοστο, γιατί εκτός από τους συνεταιρισμούς των τραπεζτικών υπαλλήλων σχεδόν κανένας άλλος καταναλωτικός συνεταιρισμός δεν μπόρεσε να πείσει μια τράπεζα να εγгуηθεί για το δάνειο του. Οι λόγοι είναι ευκολονόητοι, αλλά τους αναφέρουμε:

α) Οι τράπεζες δεν έχουν πεποίθηση στη φερεγγυότητα των συνεταιρισμών για το λόγο ότι τα μέλη του είναι άνθρωποι με μικρό εισόδημα και εκείνοι που διοικούν τους συνεταιρισμούς δεν έχουν ακόμη αποκτήσει μακρά παράδοση και εμπορική πείρα. Όμως οι τράπεζες θα έπρεπε να έχουν υπόψη τους ότι από τη χρηματοδότηση των συνεταιρισμών ο κίνδυνος είναι μικρότερος παρά στην περίπτωση που χρηματοδοτούν εμπόρους. Στους συνεταιρισμούς ο

κίνδυνος κατανέμεται σε πολλά πρόσωπα και κάθε συνεταίρος ευθύνεται αλληλέγγυα με τους άλλους για τα χρέη του συνεταιρισμού και συχνά με ποσό πολλαπλάσιο της εισφοράς (μερίδας) που καταβάλλει ο καθένας τους για να σχηματίσει ο συνεταιρισμός κεφάλαια. Και το ποσό αυτό ευθύνης είναι πάντα τέτοιο, ώστε όλα τα μέλη είναι σε θέση αν χρειασθεί, να το πληρώσουν και έτσι να καλύψουν το χρέος του συνεταιρισμού, αν ο ίδιος θα βρεθεί τυχόν σε αδυναμία να τις ξεπληρώσει (Πάνου, 1947).

Ύστερα η συνεταιριστική νομοθεσία προβλέπει βαρύτερες κυρώσεις, ποινικές και αστικές, για τα μέλη της διοίκησης ενός συνεταιρισμού που η διαχείριση τους δεν θα ήταν σύμφωνη με το νόμο, το καταστατικό και τις αποφάσεις των γενικών συνελεύσεων.

β) Άλλος λόγος που αναφέρεται επίσης στην έκθεση είναι πως οι τράπεζες δεν έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για τις εργασίες τους με τους συνεταιρισμούς γιατί το κέρδος τους περιορίζεται από την απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής μόνο 1½% το χρόνο. Ούτε μπορούν, βέβαια, στην περίπτωση αυτή οι συνεταιρισμοί να αναλάβουν την υποχρέωση να πληρώσουν ανώτερο ποσοστό από αυτό.

Για να διευκολύνει τους συνεταιρισμούς σ' αυτό το αδιέξοδο η Επιτροπή Πιστώσεων πρότεινε στη Νομισματική Επιτροπή, και αυτή δέχθηκε την πρόταση, και αποφάσισε να δίνονται στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς άδεια και με την εγγύηση του κράτους. Η κρατική εγγύηση μπορεί να δοθεί ύστερα από ειδική έγκριση της παραπάνω Επιτροπής και πάντα με την συγκατάθεση του αντιπροσώπου του Υπουργού των Οικονομικών στην Επιτροπή, που έτσι έχει το δικαίωμα ν' απορρίψει τις σχετικές εγκριτικές αποφάσεις της Επιτροπής. Ο αντιπρόσωπος του Υπουργείου των Οικονομικών έδειξε πάντα κατανόηση και διευκόλυνε την Επιτροπή στην ικανοποίηση των αιτήσεων (Σαμούτ, 1947).

Ενώ όμως όλοι περίμεναν πως έτσι θα τελείωναν τα βάσανα των συνεταιρισμών που θα έπαιρναν τα δάνεια για να εργασθούν, παρουσιάσθηκαν νέα σοβαρά εμπόδια που ματαίωσαν κατά μέγα μέρος τη χρηματοδότηση, με εξαίρεση μόνο των καταναλωτικών συνεταιρισμών των τραπεζιτικών

υπαλλήλων, που όπως αναφέρεται παραπάνω πήραν σημαντικά δάνεια με την εγγύηση των τραπεζών τους.

Τα νέα αυτά εμπόδια είναι τα ακόλουθα:

α) Οι περιορισμοί στην κυκλοφορία του χαρτονομίσματος που η τράπεζα της Ελλάδος εφάρμοξε μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της αντιπληθωρικής πολιτικής του κράτους.

β) Οι αυστηροί όροι που αναγράφονται στις αποφάσεις που εκδίδει ο Υπουργός των Οικονομικών για την εγγυοδότηση του κάθε δανείου που εγκρίνει η Επιτροπή. Οι αποφάσεις αυτές χαρακτηρίζουν ως υπεξαίρεση και την απλή καθυστέρηση στην εξόφληση ενός δανείου κατά την λήξη του, χωρίς να εξαιρούν ούτε τις περιπτώσεις που η καθυστέρηση οφείλεται σε λόγους ανεξάρτητους από τη θέληση των συνεταιρισμών ή των διοικήσεων τους, όπως είναι π.χ. ένα τυχαίο γεγονός, ανώτερη βία κ.λ.π. Φυσικά ένας τέτοιος χαρακτηρισμός που δίνεται στην καθυστέρηση της επιστροφής των δανείων και οι προσωπικές και περιουσιακές κυρώσεις που το γεγονός αυτό συνεπάγεται για τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων των συνεταιρισμών τα κάνει να διστάζουν να αναλάβουν παρόμοιες υποχρεώσεις, που είναι βαρύτερες από τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν συνήθως όσοι διαχειρίζονται ξένη περιουσία.

γ) Η δυσκολία ή και η αδυναμία των συνεταιρισμών να χρησιμοποιήσουν τα δάνεια που τους παρέχονται για την αγορά χρήσιμων ειδών από το εξωτερικό και το εσωτερικό εξαιτίας του περιορισμού των εισαγωγών και των δυσκολιών στις συγκοινωνίες του εσωτερικού (Σαμούτ, 1947).

Σχετικά με τους όρους που ισχύουν για να δοθεί κρατική εγγύηση για τα δάνεια προς καταναλωτικούς συνεταιρισμούς. Με το νέο σχέδιο απαλλάσσονται τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων των συνεταιρισμών από κάθε προσωπική ευθύνη για τις περιπτώσεις που η καθυστέρηση στην εξόφληση των πιστώσεων αιτία θα είχε κάποιο τυχαίο γεγονός ή ανώτερη βία. Με το σύστημα αυτό τα συμβούλια ευθύνονταν, ανεξάρτητα από την αιτία στην οποία οφείλεται η καθυστέρηση (Σαμούτ, 1947).

Η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι, εφόσον το κράτος για να εξυπηρετήσει σκοπούς της γενικότερης οικονομικής πολιτικής που ενισχύει με πιστώσεις τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, θα έπρεπε και οι τυχαίες από ανώτερη βία

ζημιές των συνεταιρισμών να βαρύνουν το ίδιο το κράτος και όχι τα διοικητικά συμβούλια προσωπικά ή έστω τους συνεταιρισμούς, δηλαδή τελικά τους συνεταίρους, αφού από τις ζημιές τίποτε δεν ωφελήθηκαν.

Στο ίδιο σχέδιο προβλέπονταν να δίνει το κράτος την εγγύηση του απευθείας στην Τράπεζα της Ελλάδος και όχι στις Τράπεζες που μεσολαβούν ανάμεσα σ' αυτή και τους συνεταιρισμούς. Η ευχέρεια αυτή ήταν απαραίτητη γιατί τότε οι τράπεζες αποφεύγουν να χρηματοδοτήσουν τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς χρησιμοποιώντας τις κρατικές πιστώσεις. Και αποφεύγουν επειδή φοβούνται μήπως, σε περίπτωση που οι οφειλότες του συνεταιρισμού καθυστερήσουν την επιστροφή των πιστώσεων, η Τράπεζα της Ελλάδος θα χρέωνε τις ίδιες, έστω και προσωρινά, με το ποσό που καθυστερούν οι συνεταιρισμοί. Η χρέωση όμως αυτή θα τις εμπόδιζε να χρησιμοποιούν ελεύθερα τις περιορισμένες πιστώσεις που διάθεταν τότε. Το Υπουργείο των Οικονομικών δεν έκαμε καμιά ενέργεια σχετικά με το νέο αυτό σχέδιο.

Η Επιτροπή των πιστώσεων πέτυχε με τις ενέργειες της να ελαττωθούν τα έξοδά και οι προμήθειες με τα οποία οι τράπεζες επιβαρύνουν τους συνεταιρισμούς για τη μεσολάβηση τους στη χορήγηση των κρατικών πιστώσεων. Επίσης, ύστερα από σχετική υπόδειξη της Επιτροπής, το Υπουργείο των Οικονομικών απάλλαξε τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς από την ειδική φορολογία των κερδών από εισαγωγές που έγιναν στην περίοδο ύστερα από την απελευθέρωση. Η απαλλαγή ήταν δίκαιη, γιατί οι συνεταιρισμοί πούλησαν τα είδη που είχαν εισαγάγει στα μέλη τους χωρίς κέρδος (Σαμούτ, 1947).

Το Υπουργείο των Οικονομικών περιόρισε την κρατική εγγύηση μόνο για τις πιστώσεις που δίνονται σε καταναλωτικές συνεταιρισμούς δημοσίων υπαλλήλων ή άλλων νομικών προσώπων που είχαν οικονομική εξάρτηση από το Δημόσιο, γιατί μόνο στις περιπτώσεις αυτές είναι εξασφαλισμένη η είσπραξη των δανείων, στην ανάγκη και με κρατήσεις από τους μισθούς. Για τους συνεταιρισμούς μισθωτών σε ιδιωτικές επιχειρήσεις μπορούσε να δοθεί επίσης κρατική εγγύηση εφόσον οι επιχειρήσεις αυτές θα έδιναν επαρκή αντεγγύηση στο Δημόσιο. Ο τελευταίος αυτός όρος δεν θεωρήθηκε εξυπηρετικός για τη συνεταιριστική κίνηση, γιατί διατηρούσε την εξάρτηση των συνεταιρισμών των

μισθωτών από τους εργοδότες τους και εμποδίζει την οργάνωση των καταναλωτικών συνεταιρισμών κατά περιφέρειες (κατά γεωγραφικό χώρο) που θεωρείται πιο σωστή από την οργάνωση των καταναλωτών κατά εργοδότες, ή έστω και κατά επαγγέλματα. (Σαμούτ, 1947)

Στο ίδιο διάστημα, ύστερα από σχετικά διαβήματα της Επιτροπής, η Τράπεζα της Ελλάδος δέχθηκε, στην περίπτωση που κάποιος συνεταιρισμός καθυστερεί να ξοφλήσει εμπρόθεσμα το δάνειο του για το οποίο έχει δοθεί κρατική εγγύηση, να μην χρεώνει την τράπεζα που μεσολάβησε στη χορήγηση του δανείου αυτού, εφόσον αυτή παρακολουθούσε με επιμέλεια τη χρησιμοποίηση των πιστώσεων από τους συνεταιρισμούς σύμφωνα με τους όρους που θέτει η Επιτροπή. Όμως η ελπίδα που υπήρχε ότι μ' αυτό τον τρόπο οι Τράπεζες δε θα δίσταζαν πια ν' αναλάβουν την ευθύνη για τη χρηματοδότηση των συνεταιρισμών δεν πραγματοποιήθηκε. Οι τράπεζες εξακολούθησαν να αρνούνται τη μεσολάβησή τους, ίσως γιατί ήταν μικρό το περιθώριο κέρδος από τις εργασίες αυτές. Η δυσκολία μετριάσθηκε γιατί ανάλαβε η ίδια η Τράπεζα της Ελλάδος να χρηματοδοτεί με την εγγύηση του Δημοσίου απευθείας συνεταιρισμούς που δε θα έβρισκαν άλλη Τράπεζα να μεσολαβήσει για λογαριασμό τους. Οι χρηματοδοτήσεις αυτές που έκαμε η Τράπεζα της Ελλάδος διευκόλυναν πολύ τους συνεταιρισμούς ιδίως τους δημοσιοϋπαλληλικούς. (Σαμούτ, 1947).

Παράλληλα, η τράπεζα της Ελλάδος ύστερα από σχετική αίτηση της επιτροπής, όρισε δύο ειδικούς υπαλλήλους της για να οργανώσουν τον έλεγχο των συνεταιρισμών που δανείζονται με την εγγύηση του Δημοσίου. Ο έλεγχος θα γινόταν κατά παραγγελία της Επιτροπής.

Ύστερα από σχετική σύσκεψη που έγινε στις αρχές του 1953, το Δημόσιο δέχτηκε να παρατείνει την προθεσμία των εγγυήσεων του για τα δάνεια των συνεταιρισμών που είχε ήδη εγγυηθεί, εφόσον και η «επιτροπή εγκρίσεως πιστώσεων» θα παράτεινε αντίστοιχα την προθεσμία για την εξόφληση των δανείων αυτών. Έτσι ορίστηκε ότι η προθεσμία των εγγυήσεων του Δημοσίου παρατεινόταν για τα δάνεια που είχαν δοθεί στην Ένωση των δημοσίων υπαλλήλων τοποθετήθηκαν τότε από έναν εκπρόσωπο των Υπουργείων Οικονομικών και Εργασίας, για να παρακολουθούν την πορεία των εργασιών

της και την καταβολή των δόσεων για την εξόφληση των όσων όφειλε στην τράπεζα της Ελλάδος. Αργότερα δόθηκε αναστολή των δόσεων έως τις 31 Δεκεμβρίου του 1953.

4.4. ΟΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Ένα από τα θεμελιώδη ζητήματα για την προκοπή του καταναλωτικού συνεταιρισμού είναι το ζήτημα του εφοδιασμού τους με αρκετά και φθηνά κεφάλαια. Γι' αυτό τον λόγο προτάθηκε η ίδρυση μιας ειδικής Τράπεζας (Ειδικού Πιστωτικού Οργανισμού) για να διαχειρίζεται τα κεφάλαια που διοχετεύεται στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς. Με την πρόταση αυτή είχαν συμφωνήσει οι ενδιαφερόμενοι συνεταιρισμοί και τέτοιος οργανισμός προτάθηκε από τον γενικό γραμματέα της Επιτροπής Εγκρίσεων Πιστώσεως και από το διεθνές γραφείο εργασίας.

Η πρόταση αυτή στάθηκε στο γεγονός ότι ήταν απαραίτητος ο εφοδιασμός των καταναλωτικών συνεταιρισμών με φθηνά κεφάλαια, γιατί τα μέλη τους δεν ήταν σε θέση να σχηματίσουν δικά τους κεφάλαια. Στο λόγο αυτό άλλωστε οφείλεται και η διάθεση των 25 δισεκατ. για τη χρηματοδότηση τους. (Εποπτικός, 1954).

Ανάμεσα στα εμπόδια που απάντησε η χρηματοδότηση των συνεταιρισμών κατά την εφαρμογή της (όπως προαναφερθήκαμε) είναι και η έλλειψη εμπιστοσύνης των Τραπεζών προς αυτούς και η απροθυμία τους να αναλάβουν υπεύθυνα το δανεισμό τους με τα κεφάλαια που έθεσε για το σκοπό αυτό στη διάθεσή τους η Τράπεζα της Ελλάδος. Και καθώς είναι γνωστό, για το δανεισμό των καταναλωτικών συνεταιρισμών χρειάζεται κατά το καθιερωμένο σύστημα να εγγυηθεί μια Τράπεζα ή το Κράτος.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι ήταν απαραίτητη η ύπαρξη ενός ειδικού Τραπεζικού οργανισμού που σκοπός του ήταν να εξυπηρετεί τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς. Κατά το σχέδιο η ειδική αυτή τράπεζα θα είχε μορφή ανώνυμης εταιρείας και σκοπός της θα ήταν η διεξαγωγή τραπεζιτικών εργασιών. (Σαμούτ, 1948)

Εκτός από το σχέδιο της ίδρυσης ενός ειδικού Πιστωτικού Οργανισμού για την χρηματοδότηση των καταναλωτικών συνεταιρισμών προτάθηκε ότι η άσκηση του έργου αυτού (χρηματοδότηση Καταναλωτικών Συνεταιρισμών) θα μπορούσε και θα έπρεπε να αναταθεί στην Αγροτική τράπεζα. Αυτό υποστηρίχθηκε διότι καθώς ήταν γνωστό η Α.Τ.Ε. δεν ήταν κερδοσκοπικός οργανισμός. Ο σκοπός της δεν ήταν να κερδίζει από τις εναλλαγές της αλλά να βοηθεί, χωρίς βέβαια ζημία, την ανάπτυξη της γεωργίας και την προκοπή των αγροτών.

Επομένως, η Αγροτική Τράπεζα, σύμφωνα με το χαρακτήρα της αυτό, ήταν κατάλληλη να αναλάβει και την χρηματοδότηση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών χωρίς δυσκολίες και δισταγμούς. Θα μπορούσε βέβαια κανείς να σκεφτεί και τις εμπορικές τράπεζες για το έργο αυτό. Δεν πρέπει όμως να ξεχνούμε τον επιχειρησιακό τους χαρακτήρα, που δεν τους επιτρέπει να στηρίζονται κατά τη χρηματοδότηση σε κοινωνικά κριτήρια. Ακόμη δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι κύριος πελάτης τους είναι επιχείρησης της συναγωνιστικής οικονομίας, που βρίσκονται μοιραία κάπως σε αντίθεση με το Συνεργατισμό. (Εποπτικός, 1954)

Εξάλλου η πιστοδότηση από την ίδια τράπεζα των γεωργικών και των καταναλωτικών συνεταιρισμών θα μπορούσε να βοηθήσει πιο αποτελεσματικά στη συστηματικότερη και οικονομικότερη κυκλοφορία των αγαθών, με τον περιορισμό τους δαπανηρών διαμέσων ανάμεσα στην παραγωγή και την κατανάλωση και με την ανάπτυξη αμέσως συναλλαγών μεταξύ γεωργικών και καταναλωτικών συνεταιρισμών.

Η Αγροτική Τράπεζα, που χρηματοδοτεί το γεωργικό συνεταιρισμό, για να προμηθεύει στα μέλη του όσα χρειάζονται από τα προϊόντα αυτά, μπορεί να συνδυάσει κατά τέτοιο τρόπο τα πράγματα, ώστε ο καταναλωτικός συνεταιρισμός να προμηθεύεται τα είδη που χρειάζεται απευθείας από το γεωργικό συνεταιρισμό από τον τόπο, δηλαδή, της παραγωγής, χωρίς τη μεσολάβηση των περιττών διαμέσων (Εποπτικός, 1954).

Αν λογαριάσουμε ότι ένας μεγάλος αριθμός καταναλωτών με χαμηλό ή μέσο εισόδημα διέθετε τα 70-80% απ' αυτό για είδη πρώτης ανάγκης κυρίως διατροφής, και ακόμη ότι όλα σχεδόν αυτά είδη παράγονταν στη χώρα μας

εύκολα μπορεί να αποδειχθεί η αξία της ανάθεσης στην Αγροτική Τράπεζα της τακτική και ικανοποιητικής χρηματοδότησης των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών και η οποία θα μπορούσε να εξασφαλίσει την συγκρότηση του και τη πληρέστερη πραγματοποίηση των επιδιώξεων του (Εποπτικός, 1954)

Παρ' ότι τις λύσεις που προτάθηκαν εκείνη την εποχή δύο από τις οποίες αναφέραμε παραπάνω δεν εφαρμόστηκαν με αποτέλεσμα την διάλυση της επιτροπής εγκρίσεως πιστώσεων να σταματήσει η χρηματοδότηση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών. Έτσι οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί λόγω έλλειψης ιδίων κεφαλαίων αναγκάστηκαν να μείνουν στάσιμοι χωρίς να μπορέσουν να αναπτύξουν την καταναλωτική δράση τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΕ ΠΩΛΗΣΗ ΜΕ ΠΙΣΤΩΣΗ-ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ

5.1. ΓΕΝΙΚΑ

Ο λεγόμενος καταναλωτικός συνεταιρισμός με όλες τις εργασίες που εκτελούσε, πάντα προσπαθούσε να αυξήσει το πεινχρό εισόδημα των αγροτών, ώστε να τους είχε εξασφαλισμένους από πλευράς κεφαλαίων και εφοδίων και ιδίως μέσα από την κοινή πώληση των προϊόντων τους. (Τζωρτζάκης, 1951).

Λέγοντας όμως καταναλωτικό συνεταιρισμό εννοούμε ένα θεσμό, που δρούσε σε ειρηνική περίοδο με οικονομική οργάνωση και που μπορούσε να προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες, στα μέλη του και στο σύνολο και μπορούσε να εξυπηρετήσει, επαρκώς τη λειτουργία της διανομής των αγαθών, με τη σταθερότητα και λογικότητα των τιμών και με την κατεύθυνση της παραγωγής, από τις πραγματικές ανάγκες, που είχε η κατανάλωση, τοπικά και διεθνικά (Κλήμης, 1954).

Ο Καταναλωτικός συνεταιρισμός είχε αποβεί, μπορούμε να πούμε σε ένα ανιδιοτελή όργανο συναγωνισμού και αγορανομικού ελέγχου, εμποδίζοντας κάθε επιδίωξη αδικαιολόγητων κερδών, από μέρους των ομοειδών ιδιωτικών επιχειρήσεων. Έτσι λοιπόν, με την πώληση στα μέλη τους, ειδών βιοτικής ανάγκης με πίστωση (από κεφάλαια που εξασφάλιζαν από το κράτος ή από τον εργοδότη των μελών τους, με κυβερνητικές αποφάσεις ή συλλογική δράση), προεξοφλούσαν τις αυξήσεις αποδοχών ή τις έκτατες ενισχύσεις, που θα υποχρεωνόταν ο εργοδότης να οριστικοποιήσει αργότερα, ανάλογα με τις κυβερνητικές αποφάσεις (Κλήμης, 1954). Οι Καταναλωτικοί συνεταιρισμοί του Πρώτου πολέμου και κυρίως οι πολυάριθμοι της κατοχής πρόσφεραν, βέβαια πολύτιμες υπηρεσίες σε μεγάλο αριθμό ατόμων. Αλλά τις υπηρεσίες αυτές τις πρόσφεραν κυρίως σαν οργανώσεις, που εξασφάλιζαν την ομαδική εμφάνιση κοινών αιτημάτων και όχι σαν καταναλωτικοί συνεταιρισμοί (Κλήμης, 1954). Δεν ήταν δυνατόν να δράσουν τότε ως καταναλωτικοί συνεταιρισμοί. Έδρασαν σαν ομάδες ατόμων που επιδίωκαν, με βάση κάποια κοινή ιδιότητά τους να

εξασφαλίσουν από το Κράτος, προνομιακή μεταχείριση, για μεγαλύτερη ποσότητα ειδών ή μικρότερη τιμή ή ειδικές παροχές από τον εργοδότη, σε είδη ή πιστώσεις ενώ παράλληλα έδρασαν και σαν όργανα διανομής (Κλήμης, 1954). Τέλος ας μην ξεχνάμε ότι οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, ήταν δημιουργήματα κυρίως των μισθωτών στα αστικά κέντρα. Εκεί οι μισθωτοί ζήτησαν να αυξήσουν την αγοραστική δύναμη του περιορισμένου εισοδήματος που εξασφάλιζαν από την εργασία τους, με την μεταξύ τους συνεργασία, με μέσο τον συνεταιρισμό. Την αύξηση αυτή την πραγματοποιεί ο συνεταιρισμός, περιορίζοντας με τη μεσολάβησή του, τη σειρά των διαμέσων, ανάμεσα στην παραγωγή και τη κατανάλωση, περιορίζοντας, με επιδίωξη τον εκμηδενισμό, οι αμοιβές των διαμέσων που επιβαρύνουν το κόστος ζωής. Δηλαδή οι καταναλωτές ζητούσαν με το συνεταιρισμό να οργανώσουν, τον εφοδιασμό τους, με είδη βιοτικής ανάγκης, κατά ένα τρόπο οικονομικότερο και αποδοτικότερο (Τζωρτζάκης, 1951).

5.2. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΜΕ ΠΙΣΤΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ

Την περίπτωση της αγοράς τοις μετρητοίς, πολλοί λίγοι την πρόβλεπαν στις συμφωνίες τους και την κατοχύρωναν με μεγαλύτερα ωφελήματα. (Συνήθως εκείνος, που μπορούσε να πληρώσει μετρητά, για άμεση εξόφληση, εξασφάλιζε μόνος του, πολύ καλύτερους όρους, από ότι μπορούσε να του εξασφαλίσει ο συνεταιρισμός (Κλήμης, 1954). Ο Καταναλωτικός συνεταιρισμός από την πρώτη του εμφάνιση στη Ροσντέϊλ, καθιέρωσε την αρχή η πώληση να γίνεται τοις μετρητοίς. Μία αρχή που εφαρμόστηκε κατά κανόνα στα αστικά κέντρα. Εξάλλου η Αγροτική Τράπεζα, που χρηματοδοτούσε ειδικά τις γεωργικές συνεταιρικές οργανώσεις, για να προμηθεύουν καταναλωτικά αγαθά στα μέλη τους, επέβαλε να γίνεται η πώληση τοις μετρητοίς. Επεδίωκε και ορθά, με τον τρόπο αυτό, η Τράπεζα να αποτρέψει από τους συνεταιρισμένους γεωργούς, τα των αγορών με πίστωση και συγχρόνως να διατηρήσει πλήρη και άμεση την ευθύνη και τον έλεγχο των πιστωτικών εργασιών των συνεταιρισμών (Τζωρτζάκης, 1951).

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στα πλεονεκτήματα του συστήματος με πίστωση που είναι αρκετά σημαντική. Ειδικότερα: θα έπρεπε να ενισχύεται ο αγρότης πιστωτικά, για την αγορά των ειδών βιοτικής του ανάγκης από το συνεταιρισμό του, ώστε και η αγορά των ειδών του να διευκολύνεται, αλλά και η πίστωση που του χορηγείται να ελέγχεται (Δ.Θ. Πάνος, 1956). Συχνά οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί καθιέρωσαν την πώληση ειδών άμεσης κατανάλωσης με πίστωση και την εξόφληση της αξίας τους από την αγοραστή σε μηνιαίες δόσεις. Ήταν σύστημα ανάγκης, που αιτία του είχε το πενιχρό εισόδημα των μισθωτών. Σε άλλες χώρες που είχαν ανεπτυγμένη καταναλωτική κίνηση, στις αγροτικές περιφέρειες, ο διευθυντής του κατά του καταναλωτικού συνεταιρισμού μπορούσε να δίνει πίστωση στους αγοραστές ειδών βιοτικής ανάγκης, από το πρατήριο του συνεταιρισμού. Σε άλλες πάλι χώρες συνδυαζόταν συστηματικά η πίστωση που δίνει ο πιστωτικός συνεταιρισμός στον καταναλωτικό ή στον προμηθευτικό συνεταιρισμό, για να ελέγχεται κατά αυτόν τον τρόπο το ανώτατο ποσό της πίστωσης προς όφελος και του μέλους και του συνεταιρισμού (Δ.Θ. Πάνος, 1956). Δηλαδή και σε χώρες ακόμη που ο αγρότης είχε τακτικές, τρεχούμενες εισπράξεις, από τους διάφορους κλάδους της εκμετάλλευσής του, οι συνεταιρισμοί αναγκαζόντουσαν να χορηγούν είδη με πίστωση και για να διευκολύνουν οικονομικά τα μέλη τους και για να προσαρμοστούν προς τις συνήθειες, που επικρατούσαν στο εμπόριο με το οποίο συναγωνίζονταν. Περισσότερο όμως ήταν απαραίτητη η χορήγηση ειδών με πίστωση στον Έλληνα αγρότη. Και αυτό γιατί, ο Έλληνας αγρότης διέπραττε το εισόδημά τους, κατά κανόνα μια φορά το χρόνο, απ' τη διάθεση της εσοδείας του. Και αυτό το είχε μάλιστα προεξοφλήσει με τα καλλιεργητικά και άλλα δάνεια, που περιοδικά έπαιρνε και που στην πραγματικότητα ήταν δάνεια, για να συντηρηθεί ώσπου να πραγματοποιήσει την εσοδεία του (Δ.Θ. Πάνος, 1956).

5.3. ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΜΕ ΠΙΣΤΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ

5.3.α) Μειονεκτήματα με πίστωση

Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί και κυρίως οι μεγάλοι, που είχαν κάποια οργάνωση και δικαίωμα ή δύναμη να απαιτήσουν, πήραν ορισμένες πιστώσεις και τις μοίρασαν σε είδη στα μέλη τους. Όταν ήρθε η προθεσμία για να

πληρωθούν, είχαν κατά ένα ποσοστό εξανεμιστεί. Δεν τους ζητήθηκε η πληρωμή του σχετικού δανείου, ούτε και οι ίδιοι το πλήρωσαν. Ζητήθηκαν νέες πιστώσεις, ακολούθησαν και αυτές τον ίδιο ρυθμό, έτσι που κάποτε όταν άρχισε η νομισματική σταθερότητα, βρέθηκαν οι συνεταιρισμοί να χρωστούν 25-30 δις. δραχ, που τα είχαν πάρει διαδοχικά μέσα σε μια περίπου πενταετία και με ποικίλη αγοραστική αξία της δραχμής, διαρκώς εκμηδενιζόμενη. (Κλήμης, 1955). Οι περισσότεροι συνεταιρισμοί, μη βρίσκοντας νέες πιστώσεις και μη μπορώντας να ρευστοποιήσουν σύντομα τις απαιτήσεις τους από τα μέλη τους και να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους αδράνησαν. Η ευκολία της αγοράς, χωρίς την υποχρέωση για άμεση πληρωμή, ωθούσε αυτόματα το φτωχό πελάτη με τα λίγα μέσα και τις πολλές ανάγκες, σε δυσανάλογες με τους πόρους του αγορές. Έτσι φορτωνόταν με χρέη που δεν μπορούσε να ξοφλήσει ποτέ από τα ταχτικά του έσοδα. Το εισόδημα του απορροφούνταν από τα παλιά χρέη. Αναγκαζόταν να κάνει νέα για να συντηρηθεί. Και τελικά σκλαβωνόταν στον προμηθευτή του και ανυπεράσπιστος υπόκυπτε στους όρους του, χωρίς καμία δυνατότητα να ελέγξει ποιότητα, τιμές κ.τ.λ. των ειδών που αγοράζει με πίστωση. Αυτά όλα σήμαιναν μια σοβαρή μείωση της αγοραστικής ικανότητας του περιορισμένου εισοδήματός του, που αιτία είχε τα δυσανάλογα προς τη δύναμη του έξοδα, στα οποία παρασύρθηκε από το πλανερό δέλεαρ των αγορών με πίστωση (Τζωρτζάκης, 1951). Ακόμη, θα έπρεπε να επιβληθεί σαν κανόνας ότι, όπου δίνονταν πιστώσεις, θα επιβαρύνονταν τουλάχιστο με το επιτόκιο που πλήρωνε ο συνεταιρισμός στους τρίτους δανειστές ή που έπρεπε να πληρώνει στις μερίδες, ώστε να μην εξαφανίζονται τα κέρδη του καταναλωτικού συνεταιρισμού σε διευκολύνσεις πιστωτικές (Κλήμης, 1954). Δηλαδή με άλλα λόγια, η πίστωση είχε καταντήσει να είναι μια παροδική δυναμωτική ένεση που τελικά οδήγησε σε μια μόνιμη εξάντληση. Γι' αυτό, θα έπρεπε να αναθεωρηθεί το σύστημα των πωλήσεων στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, θα έπρεπε να περιοριστούν οι πωλήσεις με πίστωση μόνο για πράγματα που η χρήση τους ήταν μακράς διάρκειας και η αξία τους μεγάλη, πάντα όμως μέσα στα όρια της οικονομικής δύναμης των συνεταιριών ώστε οι δόσεις για την εξόφληση των πιστώσεων αυτών, να μην παραλύουν την δύναμη

του μηνιαίου εισοδήματος, που είχε σκοπό να εξυπηρετήσει την καθημερινή συντήρηση (Τζωρτζάκης, 1951).

5.3.β. Μειονεκτήματα της πώλησης μετρητοίς

Ο σπουδαιότερος λόγος, που προκάλεσε την κάμψη των πρατηρίων των συνεταιρικών οργανώσεων, ήταν η αδυναμία των συνεταιρίων να αγοράσουν τα είδη με πίστωση, έστω και αν αυτός πούλαγε ακριβότερα και πρόσφερε είδη χειρότερης ποιότητας (Δ.Θ. Πάνος, 1956). Όταν δεν υπήρχε ρευστό χρήμα στον αγρότη, ήταν μοιραίο να στενεύει ο κύκλος των εργασιών του συνεταιρικού πρατηρίου. Αναπόφευκτο ήταν να γίνεται αργό τζιράρισμα, να επιβαρύνονται τα είδη με τόκους και ασφάλιστρα και δυσανάλογα γενικά έξοδα, ώστε σιγά-σιγά τα είδη του πρατηρίου να ακριβαίνουν και τα οικονομικά του αποτελέσματα να γίνονται ολοένα και δυσμενέστερα με κίνδυνο να κλείσουν τα πρατήρια. Άρα λοιπόν, η προσπάθεια όλων θα έπρεπε να τείνει, προς την αύξηση του κύκλου εργασιών των πρατηρίων, και αυτό δεν μπορούσε να γίνει, παρά μόνο αν είχε εγκαταλειφτεί το σύστημα πωλήσεων τοις μετρητοίς, μέχρι να αλλάξει ριζικά η οικονομία του Έλληνα Αγρότη (Δ.Θ. Πάνος, 1956).

5.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΤΗ ΠΩΛΗΣΗ ΣΕ ΠΙΣΤΩΣΗ - ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ

Η οικονομική κρίση της γεωργίας μας, που οφείλονταν κυρίως στη μεγάλη διαφορά των τιμών βιομηχανικών - γεωργικών προϊόντων, και στη μείωση των εξαγωγών των «ευγενών» μας προϊόντων, είχε ως επακόλουθο την έλλειψη ρευστού χρήματος στον αγρότη, πράγμα που επηρέασε την κίνηση των πρατηρίων (Δ.Θ. Πάνος, 1952).

Εντάθηκε η προσφυγή των γεωργών στο εμπόριο που ήταν ελεύθερο να τον εφοδιάζει με πίστωση, επιβάλλοντας όμως τους όρους του, που κίνητρο είχαν το κέρδος. Είχαμε επομένως όλα τα επιζήμια για τους αγοραστές επακόλουθα ανεξέλεγκτων πωλήσεων με πίστωση, τις υψηλές τιμές, την ανεξέλεγκτη ποιότητα την υποχρέωση, την αναγκαστική προπώληση των προϊόντων στον προμηθευτή κ.τ.λ. (Τζωρτζάκης, 1952).

Οι συνεταιριστικές αρχές δεν είναι άκαμπτες και ανεδαφικές, αλλά ευλύγιστες κατευθύνσεις με σταθερή αφετηρία και ακλόνητο τελικό σκοπό. Αν η κατάχρηση των πωλήσεων με πίστωση έβλαψε τους καταναλωτές και όταν γίνονταν από συνεταιρισμούς ακόμη, αντίθετα η μηχανική προσήλωση στην αρχή των πωλήσεων τοις μετρητοίς, παραλύει το έργο τους και περιορίζει θανάσιμα την αποδοτικότητά του στο σοβαρότατο αυτό τομέα της δράσης τους (Τζωρτζάκης, 1952).

Μία πίστωση στο πρατήριο ονομαστική για κάθε συνέταιρο, που θα αντιπροσώπευε ένα μέρος του δανείου που έπαιρνε για την καλλιέργεια ή τη συντήρηση του (Δάνεια, με ενέχυρο κ.τ.λ.), ανάλογα με τις ανάγκες τους σε είδη που μπορούσε να τον καλύψει ο συνεταιρισμός του, θα έδινε το ζήτημα του συστήματος των πωλήσεων από τα συνεταιριστικά πρατήρια κατά τον καλύτερο και αποδοτικότερο τρόπο. Οι συνεταιρισμοί θα γίνονταν έτσι με τον καιρό οι κυριότεροι και σχεδόν αποκλειστικοί προμηθευτές των μελών τους, τα δάνεια θα γίνονταν επίσης αποδοτικότερα και η εξυπηρέτηση των φτωχών συνεταίρων αποτελεσματικότερη, χάρη στην προσαρμογή της αρχής των πωλήσεων τοις μετρητοίς στις πραγματικές συνθήκες που διέπουν την οικονομία των γεωργών (Τζωρτζάκης, 1952).

Με τον τρόπο αυτό εξασφαλιζόνταν συγχρόνως μεγαλύτερος κύκλος εργασιών στο συνεταιριστικό πρατήριο, με συνέπεια την μείωση των τιμών στις οποίες πουλιούνταν τα είδη (Πάνος, 1952).

Παράλληλα θα είχαμε ρυθμίσει και έλεγχο της πίστωσης, ενώ η αγορά των ειδών στην πραγματικότητα θα γίνονταν τοις μετρητοίς, γιατί η οργάνωση θα μπορούσε να αξιοποιεί την πίστωση προεξοφλώντας τα γραμμάτια που θα είχε υπογράψει το μέλος (Πάνος, 1952).

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°

ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

6.1. ΚΥΠΡΟΣ

Το συνεργατικό κίνημα στην Κύπρο ουσιαστικά άρχισε από το 1917, οπότε ιδρύθηκε η πρώτη Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία ενώ η σχετική νομοθεσία χρονολογείται από το 1914. Έκτοτε παρουσίασε αλματώδεις προόδους και το 1958 υπήρχαν εγγεγραμμένοι 890 πάσης μορφής πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί. Τον αγροτικό κόσμο της Κύπρου, τον έδερνε για χρόνια η τοκογλυφία, που είχε κατανήσει μια ανοιχτή πληγή, που σιγά - σιγά εξαντλούσε ως την πλήρη εξουθένωση τον αγρότη (Κ. Αγκαστινιώτης, 1947). Άρα ο παραγωγός έπεφτε στα χέρια του έμπορου τοκιστή, ήταν πολύ δύσκολο να ξεμπλέξει. Οι τοκιστές ήταν συνήθως και έμποροι. Είναι αλήθεια ότι πριν από την ίδρυση των Συνεταιριστικών Εταιρειών, οι τοκιστές ήταν οι μόνοι χρηματοδότες της γεωργίας, και σαν τέτοιοι πρόσφεραν υπηρεσία στην παραγωγή, που χωρίς δάνεια δεν μπορούσε να προχωρήσει κανονικά (Κ. Αγκαστινιώτης, 1947). Ανάμεσα όμως στα πρόσωπα αυτά υπήρξαν και εκείνοι, που με την απληστία τους, εφάρμοσαν τέτοιες μεθόδους, που έφεραν την καταστροφή σε χιλιάδες οικογένειες. Δοκιμάστηκαν απογοητεύσεις και σε μερικές περιπτώσεις σημειώθηκαν αποτυχίες, μα στο σύνολο οι αγρότες πίστεψαν στην ομαδική ενέργεια, με ανεπιφύλακτη εμπιστοσύνη. Η διαχείριση των συνεταιρισμών βρισκόταν στα χέρια τους και ο δανεισμός και η είσπραξη των δανείων γινόταν από τους εκλεγόμενους επιτρόπους τους. Σε όλα σχεδόν τα χωριά της Κύπρου υπήρχαν Συνεργατικές Εταιρείες. Ο τύπος που κυριαρχούσε ήταν οι Συνεργατικές Πιστωτικές Εταιρείες, που παράλληλα με τις πιστωτικές εργασίες, πρόσφεραν και πολλές άλλες υπηρεσίες στα μέλη τους (Κ. Αγκαστινιώτης, 1947). Το 1937 ιδρύθηκε η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα, ως δευτεροβάθμια συνεργατική οργάνωση. Μέλη αυτής ήταν συνεργατικές εταιρείες, εγγεγραμμένες με βάση το νόμο. Σκοπός της Συνεργατικής Κεντρικής Τράπεζας, ήταν η αποδοχή καταθέσεων από συνεργατικές εταιρείες, μέλη αυτής ή μη, η χορήγηση βραχυπρόθεσμων και μεσοπρόθεσμων δανείων στα

μέλη της καθώς και η προμήθεια σε αυτά λιπασμάτων, γεωργικών φαρμάκων κ.τ.λ. (Τζωρτζάκης 1955). Η συνεργατική Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου δεν εξαρτιόταν, από ξένη χρηματοδότηση και έτσι η συνεργατική κίνηση της Κύπρου είχε αυτάρκεια χρηματικών μέσων για τις πιστωτικές της ανάγκες. Επίσης πέτυχε να παραμερίσει τον ιδιώτη δανειστή και έκανε τον παραγωγό κύριο των προϊόντων του. (Κ. Αγκαστινιώτης 1947). Οι καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί στην Κύπρο, λειτουργούσαν σύμφωνα με τις αρχές που λειτουργούσαν οι συνεταιρισμοί στην Αγγλία, με βάση τις αρχές της Ροτσντέιλ. Έδιναν μερίσματα στα μέλη ανάλογα με τις αγορές τους, όχι όμως και στους άλλους που δεν ήταν μέλη. Το κέρδος, που προέρχεται από πωλήσεις στα μη μέλη, μεταφέρεται στο αποθεματικό κεφάλαιο. Το μετοχικό κεφάλαιο είχε πάρει ορισμένο μέρισμα, που δεν υπέρβαινε το 5%. Η Συνεταιριστική προσπάθεια στην Κύπρο, είχε αντιμετωπίσει μεγάλα εμπόδια και πόλεμο, από εκείνους, που είχαν βλαφτεί τα συμφέροντά τους, όπως από τοκογλύφους, εμπόρους και παντοπώλες. Πάντως το σίγουρο ήταν, ότι αργά ή γρήγορα, θα έφτανε η μέρα που ο Συνεργατισμός, θα επεκτεινόταν, σε όλους τους τομείς της οικονομίας, για να μπορέσει να απαλλάξει τις φτωχές τάξεις από την εκμετάλλευση, να καλυτερέψει τις συνθήκες της εργασίας, της παραγωγής και της διανομής και να ανεβάσει το βιοτικό και το ηθικό επίπεδο της κοινωνίας (Κ. Αγκαστινιώτης 1947).

6.2. Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Η Μεγάλη Βρετανία, ακολουθώντας το παράδειγμα των Σκαπανέων της Ροτσντέιλ είχε 988 καταναλωτικούς συνεταιρισμούς με περισσότερα από 11 εκατομμύρια μέλη. Με την κατάργηση του ελέγχου, στις τιμές και στα είδη, που για πρώτη φορά είχε εισαχθεί εξαιτίας των συνθηκών της πολεμική εποχής, τα περισσότερα είδη στην Μεγάλη Βρετανία ήταν ελεύθερα προσιτά, η οικονομία της χώρας είχε σταθεροποιηθεί και υπήρχε πλήρης απασχόληση, σε πολλούς τομείς μάλιστα υπήρχε ισχυρός συναγωνισμός για την εξεύρεση εργατών (R. SOUTHERN, 1955). Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί παράλληλα με τη δράση τους, που ήταν να οργανώσουν την αγοραστική δύναμη των μελών τους,

ασχολήθηκαν να λύσουν και μερικά άλλα προβλήματά τους και βαθμιαία οργάνωσαν την ίδια τη ζωή τους (Τζωρτζάκης 1955). Με την ελάτπωση της εβδομαδιαίας εργασίας και την επέκταση των αδειών με αποδοχές οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί διευκόλυναν συστηματικά τα μέλη τους, για την χρησιμοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους, για την οργάνωση των ταξιδίων τους και για τη χρησιμοποίηση του χρόνου της αδείας τους. Ενώ πριν τον πόλεμο υπήρχαν συνεταιριστικά ξενοδοχεία και ξενώνες, σπίτια και κατασκηνώσεις για τις διακοπές. Για την ενίσχυση των εμπορικών δραστηριοτήτων των καταναλωτικών συνεταιρισμών υπήρχαν δύο κυρίως κεντρικές προμηθευτικές ενώσεις, η Κεντρική Προμηθευτική Ένωση, που κάλυπτε την Αγγλία και την Ουαλία και η αντίστοιχη της στη Σκωτία (R. SOUTHERN, 1955). Στενά δεμένη με την καταναλωτική συνεταιριστική κίνηση ήταν η Ασφαλιστική Συνεταιριστική Εταιρεία. Η οργάνωση αυτή ήταν μια από τις μεγαλύτερες ασφαλιστικές επιχειρήσεις στη χώρα. Επίσης συνυφασμένη, μέσα στην καταναλωτική συνεταιριστική κίνηση ήταν η Μόνιμη Οικοδομική Συνεταιριστική Ένωση. Ακόμα, συνδεμένη με την καταναλωτική κίνηση ήταν μια ομάδα από 47 παραγωγικούς συνεταιρισμούς, όπου οι εργάτες και οι καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί είχαν ενωθεί κατά την απόκτηση συνεταιρικού κεφαλαίου και κατά τον έλεγχο (R. SOUTHERN, 1955). Παράλληλα με την αύξηση των συνεταιρικών πλυντηρίων και εστιατορίων, την ανάπτυξη μεγάλων συνεταιρικών καταστημάτων, τη δημιουργία κέντρων για τη νεότητα, θα έπρεπε να σημειώσουμε και την ανάπτυξη από τους συνεταιρισμούς υπηρεσιών για ταξίδια και την απόκτηση μέσα σε λίγο καιρό δώδεκα ξενοδοχείων, σε αστικά κέντρα καθώς και αλλού. Για τους συνεταιριστές, που ήταν υποχρεωμένοι να μένουν στην πρωτεύουσα ο καταναλωτικός Συνεταιρισμός του Λονδίνου είχε αγοράσει δύο ξενοδοχεία κοντά σε μεγάλους σταθμούς (Τζωρτζάκης, 1959). Μεγαλύτερη προσοχή όμως θα έπρεπε να δοθεί στην ικανοποίηση του καταναλωτή, γιατί με την πτώση της αξίας του νομίσματος κατά τον πόλεμο και έπειτα, μαζί με τον οξύ συναγωνισμό στις λιανικές τιμές και στα κέρδη, το μέρισμα που καταβαλλόταν στον καταναλωτή, που κατά μέσο όρο ήταν ένα σελίνι στη λίρα, είχε μικρότερη σημασία για τον κόσμο από ότι στην

προπολεμική εποχή, που μερίσματα από 2 σελίνια στη λίρα ήταν κάτι εντελώς συνηθισμένο (R. SOUTHERN 1955).

Ιδιαίτερα, η βρετανική συνεταιριστική κίνηση, ήταν ο πρωτοπόρος στην οργάνωση πρατηρίων με αυτοεξυπηρέτηση. Έτσι, με όλα τα δυνατά μέσα και με βάση το συναγωνισμό των τιμών και την εξυπηρέτηση των καταναλωτών, η βρετανική συνεταιριστική καταναλωτική κίνηση εξυπηρετούσε έναν αριθμό μελών των συνεταιρισμών και των οικογενειών τους, που αύξανε διαρκώς προμηθεύοντας είδη καλής ποιότητας σε λογικές τιμές και επιστρέφοντας το κέρδος του εμπορίου κατά το συνεταιριστικό τρόπο, με τη μορφή μερίσματος ανάλογα με τις αγορές που είχε κάνει ο καθένας (R. SOUTHERN, 1955).

6.3. ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

6.3.1. Φιλανδία

Η συνεταιριστική κίνηση στην Φιλανδία, είχε αρχίσει το 1899, όταν ιδρύθηκε από τον Δρα Hannes Gebhard, που θεωρείτο ο πατέρας του Φιλανδικού Συνεργατισμού, η Εταιρεία Pellervo (οργάνωση για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών, κυρίως των γεωργικών, και το συντονισμό των ενεργειών τους, που παρά την ιδιομορφία της είχε περίπου τις λειτουργίες ενός κεντρικού ιδεολογικού οργανισμού των συνεταιρισμών). Πρόγραμμα της είχε να διαδώσει τη συνεταιριστική ιδέα και να επιδιώξει την εφαρμογή της. Η εμπορική δραστηριότητα των φιλανδικών καταναλωτικών συνεταιρισμών βασίστηκε στις αρχές της προσφοράς υπηρεσιών. Έλεγχαν περίπου το 35-40% από το λιανικό εμπόριο και Φιλανδίας και οι κεντρικές τους Οργανώσεις έλεγχαν περίπου το 30% και έτσι κατείχαν μια εξέχουσα θέση μέσα στην Οικονομία και το Εμπόριο (Lauri Hietanen, 1955). Οι κυριότερες και γνωστότερες κατηγορίες συνεταιρισμών στη Φιλανδία ήταν οι πιστωτικοί, οι γαλακτοκομικοί και οι καταναλωτικοί, οργανωμένοι όλοι σε ισχυρές κεντρικές συνεταιριστικές οργανώσεις. Ειδικότερα για τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς της Φιλανδίας, θα έπρεπε να σημειώσουμε ότι ήταν απλωμένοι όχι μόνο στα αστικά κέντρα αλλά και στις αγροτικές περιοχές, όπου η λειτουργία τους ήταν προσαρμοσμένη στις ανάγκες της Γεωργίας. Ο αριθμός των καταναλωτικών

συνεταιρισμών στην ύπαιθρο ήταν πολύ μεγαλύτερος, από τον αριθμό των αστικών καταναλωτικών συνεταιρισμών, ο αριθμός όμως των συνεταιρισμένων μελών μοιραζόταν σχεδόν εξίσου ανάμεσα στις δύο κατηγορίες καταναλωτικών συνεταιρισμών (Τζωρτζάκης, 1955). Το 1947 ιδρύθηκε η ΟΤΚ (Κεντρική Προμηθευτική Οργάνωση χοντρικών αγορών) καθώς και η S.O.K. (Εταιρεία Χοντρικών Αγορών των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών της Φιλανδίας). Τα περισσότερα από τα φυσικά πρόσωπα - μέλη των συνεταιρισμών της Ο.Τ.Κ. ήταν εργάτες βιομηχανίας, των συνεταιρισμών της S.O.K. είναι γεωργικοί και πνευματικοί εργάτες (Lauri Hietanen). Η S.O.K. ήταν εθνική Ένωση που κατεχόταν και ελεγχόταν από καταναλωτικούς συνεταιρισμούς. Διεξήγαγε χοντρικό εμπόριο και παραγωγή, και εξυπηρετούσε τους τοπικούς συνεταιρισμούς, που ανήκαν σε αυτήν βοηθώντας στην εποπτεία, τη διαφήμιση και την εκπαίδευση (Lauri Hietanen 1955). Η πλειονότητα των μελών της ήταν αγρότες, αλλά υπήρχαν μέλη από όλες τις κοινωνικές τάξεις. Εν κατακλείδι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα πρόσωπα που προέρχονταν από διάφορες τάξεις, βρήκαν ότι οι καταναλωτές και οι παραγωγοί, μπορούσαν να εργάζονται μέσα στους ίδιους συνεταιρισμούς, αρκεί να υπήρχε καλή θέληση και αμοιβαία εκτίμηση, ώστε να αναγνωριζόταν ότι οι καταναλωτές και οι παραγωγοί χρειαζόντουσαν ο ένας τον άλλον καθώς και στο ότι εργαζόντουσαν μέσα στις ίδιες συνεταιριστικές μονάδες (Lauri Hietannen, 1955).

6.3.2. Σουηδία

Οι πρώτοι σουηδικοί συνεταιρισμοί φάνηκαν το 1865. Αλλά ο πρώτος καταναλωτικός συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1851, σε ένα μέρος της κεντρικής Σουηδίας, από λίγους καλλιεργητές που δεν ήξεραν τίποτα για τους συνεταιρισμούς στο εξωτερικό. Ανάμεσα όμως στα 1880 και 1890 κάποιοι φιλελεύθεροι εργατικοί κύκλοι σύστησαν εταιρίες που σκοπό τους είχαν να πετύχουν από τους εμπόρους το χαμήλωμα των τιμών για χάρη των μελών τους (Thorsten Odhe 1955). Αυτές οι εταιρείες διαλύθηκαν και αντικαταστάθηκαν από τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, που από το 1880 ως το 1900 πολλαπλασιάστηκαν μέσα στην εργατική τάξη και έπειτα αναπτύχθηκαν με γοργό ρυθμό (Thorsten Odhe 1955). Λίγο αργότερα ιδρύθηκε η Συνεταιριστική

Ένωση της Σουηδίας, η περίφημη Kooperativa Forbundet, που είχε ένα εκατομμύριο μέλη και τροφοδοτούσε το μισό περίπου πληθυσμό της χώρας. Το έργο της ήταν η αγορά τροφίμων και ειδών για οικιακή χρήση, απ' ευθείας από την παραγωγή και στην έγκαιρη διανομή τους στα μέλη της, με τη μικρότερη δυνατή επιβάρυνση (Β.Γ. Βαλαώρας, 1955). Έτσι με το να αγοράζει φτηνά τα είδη και να μην τα επιβαρύνει παρά ελάχιστα, κατά το ενδιάμεσο στάδιο, η καταναλωτική συνεταιριστική οργάνωση κατόρθωσε να πωλεί σε χαμηλότερες τιμές από το ελεύθερο εμπόριο και να δίνει ακόμη στο κάθε μέλος της ένα μερίσμα που έφτανε ως το 5% της αξίας των αγοραζομένων ειδών. Όπως και οι συνεταιρισμοί των λιανικών πωλήσεων, η Ένωση εργαζόταν σχεδόν αποκλειστικά με δικά της κεφάλαια. Οι μέτοχοι, δηλαδή οι συνεταιρισμοί, εξοφλούσαν την αξία των μετοχών τους συμψηφίζοντας τα μερίσματα και τις επιστροφές που τους μοιράζονταν. Όλα τα πλεονάσματα που προέρχονταν από τις παραγωγικές επιχειρήσεις, καταβάλλονταν στο αποθεματικό κεφάλαιο. Στο τέλος του 1946 το κεφάλαιο που είχε η ένωση των Συνεταιρισμών (εταιρικό και αποθεματικό κεφάλαιο) έφτανε τα 140 εκατομμύρια κορόνες (Thorsten Odh 1955). Η οργάνωση διατηρούσε σε λειτουργία 7000 καταστήματα για τη λιανική πώληση, τα Konsum. Σε πολλά από αυτά η πώληση των ειδών γινόταν αυτόματα, χωρίς υπαλλήλους. Ο πελάτης δηλαδή γύριζε το απέραντο κατάστημα, που ήταν χωρισμένο σε διάφορες ειδικότητες, έπαιρνε ότι χρειαζόταν από τις ανοιχτές προθήκες και βγαίνοντας πλήρωνε στο ταμείο. Όμως τα καταστήματα αυτά ήταν λίγα και υπήρχαν μόνο στις μεγάλες πόλεις, ενώ τα περισσότερα συνεταιρικά καταστήματα λειτουργούσαν με το παλιό γνωστό σύστημα. Είχαν όμως όλα δύο κύρια κοινά χαρακτηριστικά: πρώτο, ότι οι τιμές ήταν χαμηλότερες κατά 5% ως 10% και δεύτερο ότι οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι διακρίνονται για την εξαιρετική τους ικανότητα και ευγένεια, αφού άλλωστε μορφώνονταν ειδικά ο καθένας για τη θέση του, στις ειδικές σχολές που διατηρούσε η Ένωση (Β.Γ. Βαλαώρας, 1955). Τέλος, οι Σουηδοί συνεταιριστές έλπιζαν μαζί με τους άλλους σκανδιναβούς συναδέλφους τους, ότι θα αποκαθίσταντο, οι διεθνικές συνεταιριστικές σχέσεις και ότι θα πολλαπλασιαστούν, για όφελος της ειρήνης. Οι ηγέτες τους θεωρούσαν πάντα τη διεθνική συνεταιριστική κίνηση και τις σχέσεις που δημιουργούνται με αυτήν

σαν μια εγγύηση για την ειρήνη και σαν ένα στήριγμα που προσφέρεται σε όλους όσους αγωνίζονται, για να προασπίσουν την ελευθερία και την ασφάλεια και για να φέρουν κοντά σε όλα τα έθνη τα αγαθά της γης. (Thorsten Odhe 1955).

6.4. ΕΛΒΕΤΙΑ

Η ελβετική οικονομία αποτελείτο από 4 τομείς: α) Από το Δημόσιο Τομέα, που περιλάμβανε όλες τις επιχειρήσεις, που τη διαχείρισή τους είχε αναλάβει το κράτος ή άλλοι οργανισμοί δημοσίου δικαίου, αμέσως ή με εξουσιοδότηση (Fauquet 1947). β) Από το Κεφαλαιοκρατικό Τομέα, που περιλάμβανε όλες τις επιχειρήσεις, όπου κυριαρχούσε το ιδιωτικό κεφάλαιο, που είχε και τους κινδύνους και τα κέρδη.

γ) Από τον καθαρά ιδιωτικός Τομέα, που περιλάμβανε τις αναρίθμητες μη κεφαλαιοκρατικές μονάδες της οικιακής, της χωρικής ή της βιοτεχνικής οικονομίας δ) Το Συνεταιριστικό τομέα, που περιλάμβανε όλες τις μορφές του Συνεργατισμού, που είχαν ενωθεί ή ζητούσαν να συνενωθούν μεταξύ ηθικά και οικονομικά.

Στην Ελβετία η επίδραση του κρατικού σοσιαλισμού αναπτύχθηκε περισσότερο από τις άλλες χώρες στους κλάδους της οικονομίας, όπου το Κράτος μπορούσε να ασκεί έλεγχο ολοκληρωτικό ή μερικό. Έτσι τα Τ.Τ.Τ., οι σιδηρόδρομοι, οι τροχιόδρομοι βρίσκονταν στα χέρια του ομοσπονδιακού Συμβουλίου, των καντονιών, των δήμων ή των συμβουλίων των πόλεων. Το κράτος έλεγχε το περισσότερο από το μισό της παραγωγής και περίπου το 75% της διανομής του ηλεκτρικού ρεύματος. Το κράτος με τη μεσολάβηση της Εθνικής Τράπεζας που ήταν μικτή οικονομική επιχείρηση, των τραπεζών, των δήμων, επηρέαζε άμεσα τις τραπεζικές εργασίες (Fauquet, 1947). Εφόσον, μέσα στην ελβετική οικονομία υπήρχαν αυτές οι ισχυρές τάσεις, προς τον κρατικό σοσιαλισμό, οι σχέσεις των συνεταιρισμών με το κράτος ήταν οι ακόλουθες: Το κράτος θα έπρεπε να περιορίζει την επέμβασή τους στις αρμοδιότητες όπου ήταν ανώτερο από κάθε άλλη μορφή ανθρώπινης συνεργασίας. Η κρατική δράση ταίριαζα τέλεια, όταν χρειαζόταν για ολόκληρη τη χώρα μια κεντρική μονοπωλιακή οργάνωση, με σκοπό να επιτελέσει

οικονομικά έργα με τρόπο ορθολογικό. Αλλά όταν πρόκειται για τις ποικίλες ατομικές ανάγκες, ο Συνεταιρισμός ήταν η ανώτερη μορφή της συλλογικής οικονομίας. Επειδή μπορούσε να κινείται ταχύτερα και επέτρεπε μεγαλύτερη ελευθερία στο καταναλωτικό και παραγωγικό πεδίο (Max Weber, 1947). Τέλος θα έπρεπε να σημειώσουμε ότι ο συνεργατισμός ήταν μια μορφή κοινωνικής ζωής του συνόλου, αρχαιότερη από το κράτος, δηλαδή αποτελούσε πιο εξελιγμένη μορφή, αφού στηριζόταν στη θεληματική αλληλεγγύη.

6.5. Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ο καλύτερος εφοδιασμός του καταναλωτή εξασφαλιζόταν μόνο όταν μπορούσε να εκλέξει ελεύθερα. Αυτό ίσχυε και από την άποψη της ποιότητας για κάθε ένα εμπόρευμα και από την άποψη της εξυπηρέτησης του πελάτη και τη διατήρηση ενός αληθινού συναγωνισμού στις τιμές. (καταναλωτική Συνεταιριστική Κίνηση, 1955). Γι' αυτό και οι καταναλωτικοί ανεγνώριζαν τον αληθινό συναγωνισμό γιατί αυτός ανέπτυσσε τη θέληση για δράση αύξανε την παραγωγή και ύψωνε το επίπεδο της ζωής. Εξάλλου οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί έγκριναν τη νομοθετική ρύθμιση των πλαισίων του συναγωνισμού, απόκρουαν όμως τον περιορισμό του συναγωνισμού που είχε ιδιωτική προέλευση. Ακόμη, από την παραδοχή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και του ελεύθερου συναγωνισμού έβγαине το συμπέρασμα ότι οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί δεν αντιστρατεύονταν τις μικροαστικές τάξεις, εφόσον και αυτές ακολουθούσαν όμοιους σκοπούς. Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί έβλεπαν στη συνεταιριστική οργάνωση των μεσαίων τάξεων, στη γεωργία και τη βιοτεχνία τον κατάλληλο δρόμο για μια ορθολογιστική οργάνωση της δραστηριότητάς στους τομείς αυτούς της οικονομίας (Καταν. Συν. Κίνηση, 1953). Από την εποχή, που ιδρύθηκαν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί είχαν διπλή αποστολή: οικονομική εξυπηρέτηση του καταναλωτή και εκπροσώπηση των συμφερόντων των καταναλωτών. Χάρη στη δραστηριότητα τους και τον όγκο τους νόμιζαν ότι ήταν η σπουδαιότερη καταναλωτική κίνηση. Για το λόγο αυτό όμως δεν ζητούσαν τη σπουδαιότερη καταναλωτική κίνηση. Για το λόγο αυτό όμως δεν ζητούσαν τη μονοπωλιακή εκπροσώπηση του καταναλωτή. Ήταν απεναντίας διατεθειμένοι να συνεργαστούν με τον κατάλληλο τρόπο σε όλα τα κοινά

αιτήματα, με τις άλλες καταναλωτικές ενώσεις. Για το σκοπό αυτό και με την ενεργή βοήθεια των καταναλωτικών συνεταιρισμών ιδρύθηκε η κοινοπραξία των Καταναλωτικών Ενώσεων. (Καταναλωτική Συνεταιριστική Κίνηση, 1955). Κοινή δράση σύμφωνα με το καταστατικό θα ήταν δυνατή μόνο ύστερα από ομόφωνες αποφάσεις. Κάθε ένωση διατηρούσε την υπόσταση της και τα δικαιώματα, για εκπροσώπηση που απορρέουν από αυτήν. Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, με τη βοηθητική για τις οικιακές οικονομίες δράση τους, χρησίμευαν κατά πρώτο λόγο στη διατήρηση και ανάπτυξη των προσωπικών δυνάμεων. Έδιναν στον άνθρωπο που δρούσε οικονομικά την αναγκαία υποστήριξη και εξασφάλιζαν ανάλογο πεδίο για δράση. Σαν μια οικονομική σχολή για τις φτωχές τάξεις του πληθυσμού ήταν ένας θεσμός για την ενεργή οικονομική και εκπολιτιστική αυτομόρφωση (Καταν. Συνεταιριστική Κίνηση 1953). Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί ζητούσαν μέτρα οικονομικής πολιτικής που απέκλειαν δεσμεύσεις τιμών και ιδιωτικά επιβαλλόμενη ακαμψία τιμών, γιατί τέτοια φαινόμενα μπορούσαν να εμποδίσουν προσαρμογή να αποτραπούν μεγάλες διακυμάνσεις των τιμών, όταν αποκλειόταν η κατάτμηση του οικονομικού σώματος σε πάγια δεσμευμένους και αδέσμευτους τομείς (Κατ. Συνετ. Κίνηση, 1953). Τέλος η καταναλωτική συνεταιριστική κίνηση είχε μια σοσιαλιστική και μια χριστιανική ρίζα. Στην Κεντρική Ομοσπονδία των Γερμανικών Καταναλωτικών Συνεταιρισμών είχαν συγχωνευτεί σε μια οργανικά ενιαία κίνηση οι παλαιότερες χωριστές κινήσεις του Αμβούργου και της Κολωνίας. Οπαδοί όλων των δημοκρατικών κομμάτων και όλων των κοσμοθεωρητικών κατευθύνσεων ήταν ενωμένοι σε αυτήν. Για το λόγο αυτό η γερμανική καταναλωτική συνεταιριστική κίνηση ακολούθησε τη βασική αρχή αυστηρής πολιτικής και κοσμοθεωρητικής ουδετερότητας. Ουδετερότητα όμως σήμαινε στερέωση της συνεργασίας όλων των πνευματικών δυνάμεων, που βάσταζαν την καταναλωτική συνεταιριστική Κίνηση. Και άρα οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί προσπαθούσαν αδιάκοπα στην πράξη να ανταποκρίνονται, στις υποχρεώσεις - που πήγαζαν από τη βασική αυτή σκέψη (Καταναλωτική Συνεταιριστική Κίνηση, 1953).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο η ύπαρξη καταναλωτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα ήταν αναγκαία αν όχι σίγουρη, και αυτό γιατί με την ανάπτυξη του συνεργατισμού μεταξύ των αγροτών θα αναπτύσσονταν με «αίσθηση ασφάλειας» απέναντι στους εργοδότες και κατά συνέπεια θα είχαν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης με την προσφορά προϊόντων (κυρίως φθηνών) από τους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς.

Η έλλειψη όμως χρημάτων (λόγω πενιχρού εισοδήματος) είχε επακόλουθο τα αδιάθετα εμπορεύματα στον Καταναλωτικό Συνεταιρισμό να αυξάνουν. Η Αγροτική Τράπεζα που χορηγούσε τις πιστώσεις για τις προμήθειες, με το δίκιο της, επεδίωκε να εισπράξει τις «πραγιοποιημένες» πιστώσεις τη και έτσι προέβαινε σε αθρόα διακοπή των πιστώσεων. Έτσι δημιουργήθηκε ένας φαύλος κύκλος, που τελικά έφτασε στον μαρασμό του τόσο ευεργετικού για τον αγροτικό πληθυσμό κλάδο με συνέπεια το κλείσιμο πρατηρίων των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών.

Εκεί που οι εμπορικές και συγκοινωνιακές συνθήκες δεν συνιστούσαν την ίδρυση πρατηρίων, εκεί που η οικονομία του αγρότη ήταν «κλειστή», εκεί που λείπει η «νοικοκυρεμένη» συνεταιριστική οργάνωση, η κακή χρησιμοποίηση των οικονομικών πόρων, η έλλειψη σοβαρής διοίκησης στους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς, όλα αυτά είχαν σαν συνέπεια την «αύξηση» των μεσαζόντων (εμπορίου) και κατά μαθηματική ακρίβεια στην μαράζωση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών και την υποτυπώδη εμφάνιση τους.

Ίσως αν είχαν προτιμηθεί κατάλληλα άτομα στις κατάλληλες θέσεις στην διοίκηση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών, περισσότερο βοήθεια από το κράτος - πολιτεία και όχι την παντελή αδιαφορία (που έδειξε) σε οικονομικής φύσης προβλήματα. Θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί την περίοδο 1946-1969 θα είχαν κάνει ένα βήμα προς τα μπροστά που θα είχε αντίκτυπο τόσο στον αγρότη όσο και στην οικονομία γενικότερα.

Αντίθετα με τα παραπάνω που θα μπορούσαν να συμβούν, η επέμβαση «τρίτων» στους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς και η κακή οργάνωση είχαν

σαν αποτέλεσμα οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί ποτέ να μην αναπτυχθούν σε σωστές βάσεις με συνέπεια ποτέ να μην γίνουν υγιείς συνεταιρισμοί με αυτάρκεια - αυτονομία αλλά απλώς οργανισμοί που φυτοζωούσαν και εξαρτιόταν από τρίτους χωρίς να μπορέσουν να αναβιώσουν.

Με το τέλος της συγγραφής της μελέτης αυτής καλύψαμε ένα ποσοστό για τους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς που «λειτούργησαν» την περίοδο 1946-1969. Σίγουρα είναι αποδεκτό ότι η μελέτη αυτή δεν μπορεί να καλύψει όλο το φάσμα των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών μεταπολεμικά. Άλλωστε το Συνεταιριστικό κίνημα και γενικότερα ο Συνεταιρισμός είναι ένα μεγάλο κεφάλαιο στην ιστορία και δύσκολα μπορεί έστω και μια περίοδο (συγκεκριμένα αυτής που εξετάσαμε) να καλυφθεί σφαιρικά για το τι υπήρξε μέσα τους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς.

Παρ' όλα αυτά η μελέτη αυτή ανάφερε αρκετά στοιχεία για την εφαρμογή δράση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών (περίοδο 1946-1969) και πιστεύουμε ότι συνέβαλε και αυτή έστω και λίγο στην ανάδειξη του Καταναλωτικού Συνεταιρισμού και γενικότερα του συνεταιριστικού κινήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΓΚΑΣΤΙΝΙΩΤΗΣ Κ., Οι επιδιώξεις του Συνεργατισμού στην Κύπρο, άρθρο στο περιοδικό 'Ο Συνεταιριστής', 1947
- Α.Τ.Ε., Εγκύκλιος 1955, Εκδότης ΑΤΕ, Αθήνα, 1955
- ΒΑΛΑΩΡΑΣ Β.Γ., Η Συνεταιριστική Ένωση της Σουηδίας, άρθρο στο περιοδικό 'Ο Συνεταιριστής', 1955
- ΒΑΣΙΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Π., Ο Καταναλωτικός Συνεταιρισμός των δημοσίων υπαλλήλων, άρθρο από την έκδοση του 'Συνεταιριστικού Βήματος', Αθήνα, 1949
- ΒΑΣΙΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Π., Οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί στον τόπο μας, άρθρο στο περιοδικό 'Ο Συνεταιριστής', 1951
- ΕΠΙΟΠΤΙΚΟΣ, Η χρηματοδότηση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών και η Αγροτική Τράπεζα, 1954
- FAUGHET, Η παραγωγική δράση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών της Ελβετίας, μεταφρασμένο άρθρο του περιοδικού 'Informations Cooperatives', Trimestriel, BIT, Genève
- HEITANEN L., Ο Συνεργατισμός στη Φιλανδία, άρθρο στο περιοδικό 'Ο Συνεταιριστής', 1955
- ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ Σ., Επιτροπή εγκρίσεως πιστώσεων προς Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς, Εγγυητές πιστώσεων για τους Συνεταιρισμούς, άρθρα στο περιοδικό 'Ο Συνεταιριστής', 1947 και 1954 αντίστοιχα
- ΚΛΗΜΗΣ Α., Από την Καταναλωτική Συνεταιριστική μας κίνηση, Αθήνα, 1954
- ΚΛΗΜΗΣ Α., Η Συνεταιριστική κίνηση των καταναλωτών, Αθήνα, 1955
- ΚΛΗΜΗΣ Α., Προβλήματα κατά τη συνεργασία των συνεταιρισμών παραγωγών-καταναλωτών, Αθήνα, 1956
- ΚΛΗΜΗΣ Α., Οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί στη σύγχρονη Ελληνική πραγματικότητα, Αθήνα, 1960
- ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ Δ., Οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, Εκδόσεις 'KONSUM', 1991
- ΠΑΝΟΥ Δ., Παρατηρήσεις για τις προμηθευτικές εργασίες των Γεωργικών Συνεταιρισμών, τόμος 1, Ειδική Συνεταιριστική Οικονομία, Αθήνα, 1964
- ΠΑΝΟΥ Δ., Τα πρατήρια των Συνεταιριστικών Οργανώσεων και η πώληση με πίστωση, τόμος 3, Ειδική Συνεταιριστική Οικονομία, Αθήνα, 1964
- ΠΑΝΟΥ Δ., Η εξέλιξη των προμηθευτικών εργασιών, τόμος 2, Ειδική Συνεταιριστική Οικονομία, Αθήνα 1964
- ΣΑΜΟΥ Τ.Σ., Η χρηματοδότηση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών, Παρατηρήσεις και συμπεράσματα από την πενταετή παρακολούθηση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών, άρθρα στο περιοδικό 'Ο Συνεταιριστής', 1947, 1950
- ΣΙΒΡΟΠΟΥΛΟΣ., Οι προμηθευτικές εργασίες των Ενώσεων Συνεταιρισμών και η ΣΙΠΕ, Αθήνα, 1955
- SOUTHERN R., Ο Συνεργατισμός στη Μ.Βρετανία, άρθρο στο περιοδικό 'Ο Συνεταιριστής', 1955
- THORSTEN O., Η Καταναλωτική Συνεταιριστική κίνηση στη Σουηδία, 1955
- ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ Θ., Συνεταιριστικό Πρόγραμμα, Αθήνα, 1949
- ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ Θ., Τοπικοί Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί, άρθρο στο περιοδικό 'Ο Συνεταιριστής', 1951

- ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ Θ., Το Σύστημα πωλήσεων στα Συνεταιριστικά Πρατήρια, άρθρο στο περιοδικό 'Ο Συνεταιριστής', 1952
- ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ Θ., Η οργάνωση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών, Αθήνα, 1955
- ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ Θ., Συνεταιριστική Οικονομία, Αθήνα, 1973

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:	
<u>Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ</u>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο.....	4
ΟΙ ΚΛΕΙΣΤΟΙ ΟΜΟΙΟΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩ-ΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....	
1.1. ΓΕΝΙΚΑ.....	4
1.2. ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΛΕΙΣΤΩΝ ΟΜΟΙΟΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ.....	5
1.3. Η ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε.)	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο.....	12
Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ.....	
2.1. ΓΕΝΙΚΑ.....	12
2.2. Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	13
2.3. ΟΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο.....	17
ΟΙ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ - ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ.....	
3.1. ΓΕΝΙΚΑ.....	17
3.2. Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΚΥΔΕΠ - ΣΠΕ	18
3.3. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ.....	21
3.4. ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	26
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ:	
<u>ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ</u>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο.....	34
Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ.....	
4.1. ΓΕΝΙΚΑ.....	34
4.2. Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΓΚΡΙΣΕΩΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ	35
4.3. ΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ.....	41
4.4. ΟΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο.....	49
ΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΕ ΠΩΛΗΣΗ ΜΕ ΠΙΣΤΩΣΗ-ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ	
5.1. ΓΕΝΙΚΑ.....	49
5.2. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΜΕ ΠΙΣΤΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ.....	50
5.3. ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΜΕ ΠΙΣΤΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ.....	51
5.3.α.) Μειονεκτήματα με πίστωση	51

5.3.β. Μειονεκτήματα της πώλησης μετρητοίς.....	53
5.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΤΗ ΠΩΛΗΣΗΣ ΣΕ ΠΙΣΤΩΣΗ - ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ	53

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ:**ΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο.....	55
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.....	55
6.1. ΚΥΠΡΟΣ	55
6.2. Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ	56
6.3. ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ	58
6.3.1. Φιλανδία.....	58
6.3.2. Σουηδία	59
6.4. ΕΛΒΕΤΙΑ.....	61
6.5. Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ	62
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	64
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	66